

EUROPE SUSTAINABLE DEVELOPMENT REPORT 2025

Yeni AB Liderliği için SKA Öncelikleri

*Avrupa Birliği, üye devletler ve ortak ülkeler için
SKA Endeksini içerir*

Bu kitabın katalog kaydı British Library Library of Congress Cataloging-in-Publication data'dan temin edilebilir.

Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Raporu 2025: Yeni AB Liderliği için SKA Öncelikleri

© Guillaume Lafortune, Grayson Fuller, 2025 ISBN:

978-0-903200-23-3 (ciltsiz)

ISBN: 978-0-903200-24-0 (pdf)

Dublin University Press tarafından yayımlanmıştır

Dublin, İrlanda, 2025

www.dublinuniversitypress.com

Ingenidoc tarafından Rouen, Fransa'da

basılmıştır.

Guillaume Lafortune ve Grayson Fuller'in bu çalışmanın yazarları olarak tanımlanma hakları, 2000 tarihli Telif Hakkı ve İlgili Haklar Yasası (İrlanda) uyarınca ve ABD Telif Hakkı Ofisi tarafından tanımlandığı şekilde ileri sürülmüştür.

Bu çalışmanın telif hakları saklıdır. Yasal istisnalara ve ilgili lisans anlaşmalarının hükümlerine tabidir; aşağıda bağlantısı verilen Creative Commons sürümü haricinde, bu çalışmanın herhangi bir bölümü yazarların yazılı izni olmadan çoğaltılamaz.

Bu çalışmanın açık erişimli çevrimiçi versiyonu <https://doi.org/10.25546/110692> adresinde Creative Commons Açık Erişim lisansı CC-BY-NC-SA 4.0 altında yayınlanmaktadır. Bu lisans, yeniden kullanıcıların yaratıcılara kredi vermesini gerektirir. Yeniden kullanıcıların, yalnızca ticari olmayan amaçlarla, materyali herhangi bir ortamda veya formatta dağıtmasına, yeniden karıştırmasına, ve üzerine inşa etmesine izin verir. Başkaları materyali değiştirir veya uyarlarsa, değiştirilen materyali aynı koşullar altında lisanslamaları gerekir. Bu lisansın bir kopyasını görüntülemek için <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0> adresini ziyaret edin. Bu çalışmaya atıfta bulunurken lütfen DOI <https://doi.org/10.25546/110692> adresine bir referans ekleyin.

Bu çalışmanın tüm versiyonları üçüncü tarafların lisansı altında çoğaltılmış içerik içerebilir. Bu üçüncü taraf içeriğinin çoğaltılması için doğrudan bu üçüncü taraflardan izin alınmalıdır.

Dublin University Press, bu yayında atıfta bulunulan harici veya üçüncü taraf internet sitelerinin URL'lerinin kalıcılığı veya doğruluğu konusunda hiçbir sorumluluk kabul etmez ve bu tür web sitelerindeki herhangi bir içeriğin doğru veya uygun olduğunu veya olacağını garanti etmez.

Teşekkür

Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Raporu 2025 (ESDR2025), temel sonuçları özetlemek üzere güncellenmiş bir veri tabanı ve kısa bir anlatı raporu sunmaktadır. Rapor, Fransa'nın başkenti Paris'te bulunan BM Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı (SDSN) bünyesindeki SKA Dönüşüm Merkezi tarafından hazırlanmıştır. Grayson Fuller, Guillaume Lafortune'nin genel rehberliği altında istatistiksel çalışmayı yönetmiştir. Ryan Swaney, Alyson Marks, Katsia Paulavets, Sara Allalli, Ruben Andino, Felipe Mantovani, Lorenz Horvath, María Cortés Puch ve Andrija Erac'ın yanı sıra SDSN Avrupa Eş Başkanları Phoebe Koundouri, Adolf Kloeke-Lesch ve Angelo Riccaboni- ve daha geniş anlamda tüm Avrupa'daki SDSN ulusal ve bölgesel ağları dahil olmak üzere çeşitli aşamalardaki destekleri için SDSN meslektaşlarına teşekkür ederiz. Uzun süredir devam eden işbirliğimiz aracılığıyla sağlanan mali destek için minnettarız.

Heinrich-Böll-Stiftung (HBS) ile işbirliği. Ayrıca 6^{nci} Aralık ve 13^{üncü} Aralık 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilen kamu istişaresine katkıda bulunanlara da teşekkür ederiz. Son olarak, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi'ne (EESC) ve özellikle Peter Schmidt (NAT Bölümü Başkanı) ve Monica Guarinoni'ye, özellikle bu çalışmanın lansmanına ev sahipliği yaparak yıllar boyunca bu çalışmayı destekledikleri ve teşvik ettikleri için teşekkür ederiz.

Bu yılın raporu 29 Ocak 2025 tarihinde Brüksel'de açıklanacak ve önceki lansmanı yapılacaktır. Bu yılki ESDR2025'e SDSN ve EESC'nin "SKH'lerin uygulanmasında güç olarak sürdürülebilir gıda sistemleri: SKH 2'nin değerlendirilmesi ve gelecek perspektifleri" konulu ortak çalışması eşlik ediyor.

Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na sdgtransformationcenter.org adresinden erişilebilen çevrimiçi bir veri görselleştirme aracı eşlik etmektedir. Özel ülke profilleri, tam excel veritabanı ve gösterge meta verilerinin tümü çevrimiçi olarak mevcuttur.

Bu baskı Heinrich-Böll-Stiftung Derneği Avrupa Birliği'nin desteğiyle yayımlanmıştır.

Bu raporda ifade edilen analiz ve görüşler yazarların görüşlerini yansıtmaktadır ve Heinrich-Böll-Stiftung Derneği Avrupa Birliği'nin, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nin herhangi bir kuruluşunun, ajansının veya programının ya da SDSN Liderlik Konseyi üyelerinin ve ev sahibi kurumlarının görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Önerilen alıntı:

Lafortune, Guillaume ve Grayson Fuller (2025). *Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Raporu 2025: Yeni AB Liderliği için SKH Öncelikleri*. Paris: SDSN ve Dublin: Dublin Üniversitesi Yayınları.

İçindekiler

Kısaltmalar Listesi	1
1. Giriş: Yeni AB liderliği (2024-2029) ve SKH'ler	2
2. 2025'te AB ve Avrupa ülkelerinin SKH'ler konusundaki performansı.....	5
2.1 Birini Geride Bırakma Endeksi	8
2.2. Hedefler için Ortaklıklar.....	14
2.3. Uluslararası Yayılma Endeksi	16
3. Görünüm	20
4. Yöntem Özeti.....	21
Referanslar	24

Kısaltmalar Listesi

- CBAM:** Karbon Sınır Ayarlama Mekanizması
- DAC:** Kalkınma Yardımları Komitesi
- EESC:** Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi
- EFTA:** Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması
- ESDR:** Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Raporu
- AB:** Avrupa Birliği
- FFD4:** 4. Kalkınma için Finansman Konferansı
- GCSI:** Global Commons Stewardship Index
- GFA:** Küresel Finansal Mimari
- GNI:** Gayri Safi Milli Gelir
- JRC:** Ortak Araştırma Merkezi (Avrupa Komisyonu)
- LNOB:** Kimseyi Geride Bırakmayın
- MFF:** Çok Yıllı Mali Çerçeve
- ODA:** Resmi Kalkınma Yardımı
- OECD:** Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
- PISA:** Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
- SDG:** Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
- SDSN:** Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı
- SILC:** AB Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi
- STEM:** Bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik **TIMMS:** Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Çalışması **UNGA:** Birleşmiş Milletler Genel Kurulu

1. Giriş: Yeni AB liderliği (2024-2029) ve SKH'ler

Avrupa Komisyonu, Parlamentosu ve Konseyi'nden oluşan yeni AB liderliğinin 2024-2029 dönemi için yakın zamanda belirlendiği bir bağlamda, Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'nun (ESDR) bu altıncı baskısı, Avrupa'da Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH'ler) ve 2030 Gündemi'nin uygulanmasını desteklemek üzere güncellenmiş bir anlatı raporu ve veri tabanı sunmaktadır. SKR, 2019 yılından bu yana Avrupa için SKH Endeksi ve Gösterge Tabloları sunmakta ve AB'nin SKH'lere yönelik ilerlemesine yıllık bir genel bakış sağlamaktadır. Bu endeks, 2019 yılında Avrupa Komisyonu Ortak Araştırma Merkezi (JRC) tarafından istatistiksel olarak denetlenen küresel SKH Endeksinin metodolojisine dayanmaktadır. Bu yılki baskı 41 ayrı Avrupa ülkesini kapsamaktadır: 27 AB üye ülkesi, 9 Kanada ülkesi, 4 Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması (EFTA) ülkesi ve Birleşik Krallık. Rapor ve SKH Endeksi veri tabanı, başarı alanlarının yanı sıra daha fazla iyileştirme fırsatlarını vurgulamakta ve verileri Avrupa alt bölgelerinin ilerlemesini karşılaştırmak için kullanmaktadır. Veriler ve bulgular, büyük ölçüde BM Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı (SDSN) ile Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (EESC) arasında uzun süredir devam eden işbirliği sayesinde mümkün olan, Avrupa'nın dört bir yanından bilim insanları, uzmanlar ve uygulayıcılarla 2019'dan bu yana yürütülen çeşitli istişare turlarına dayanmaktadır.

AB'nin yeni liderliği, 2024'ün ikinci yarısında SKH'leri ve 2030 Gündemini uygulama konusundaki kararlılığını çeşitli vesilelerle teyit etmiştir. Mevcut Avrupa Komisyonu Başkanı'nın Siyasi Kılavuzunda (Avrupa Komisyonu, 2024c) SKH'lerden açıkça bahsedilmese de, Eylül 2024'te tüm Komisyon üyeleriyle paylaşılan görev mektuplarında (Avrupa Komisyonu, 2024a) "2030'a doğru ilerlerken, kolejin her bir Üyesi, o yıl için tanımlanan AB hedef ve amaçlarının yanı sıra Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin kendi politika alanları dahilinde uygulanmasını sağlayacaktır. Kolej bir bütün olarak Hedeflerin uygulanmasından sorumlu olacaktır."

Bir önceki Avrupa Parlamentosu çeşitli SKA kararları yayınlamış (Avrupa Parlamentosu, 2019) ve gayri resmi bir SKA ittifakı kurmuştur. Avrupa Konseyi Stratejik Gündemi 2024-2029 daha fazla vurgu yapmaktadır:

"Avrupa Birliği, uluslararası hukuk düzeninin en güçlü destekçisi olmaya devam edecek ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasını kararlılıkla destekleyecektir.

Milletler ve BM Şartında yer alan ilkeler. Avrupa Birliği özellikle küresel barış, adalet ve istikrarın yanı sıra demokrasi, evrensel insan hakları ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılması için tüm uluslar arası platformlarda çaba sarf edecektir. Çok taraflı sistemin reforme edilerek daha kapsayıcı ve daha etkin hale getirilmesi için çaba sarf edeceğiz."

SDSN uzun yıllardır **'lerin** özellikle insan sermayesine (eğitim, sağlık, sosyal koruma, diğerleri) ve fiziksel altyapıya (yenilenebilir enerji ve şebekeler, teknolojiye erişim, diğerleri) yönelik **bir yatırım gündemi olduğunu** savunmaktadır (Sachs ., 2019). Eylül 2024'te sunulan Draghi raporu (Avrupa Komisyonu, 2024b) da Avrupa'nın uzun vadeli refah ve rekabet gücünün iddialı bir yatırım planı üzerine inşa edilmesi gerektiğini vurgulamakta ve özellikle yeşil ve dijital dönüşümleri ilerletmek için yıllık 800 milyar Avro ek yatırım çağrısında bulunmaktadır. Aynı zamanda, bütçe baskıları ve siyasi bölünmeler de artmaktadır ve yatırımlarda böylesine büyük bir artış ancak AB üye ülkeleri arasında ortak eylem ve işbirliği ile sağlanabilir. Küresel düzeyde, bir AB üye ülkesi -İspanya -Haziran 2025'te 4^(uncü) Uluslararası Kalkınma için Finansman Konferansına (FFD4) ev sahipliği yapacaktır. Bu konferans, Küresel Finansal Mimarının (GFA) reformunu ilerletmek ve SKH'lerin başarılarını desteklemek için daha fazla özel ve kamu sermayesinin kilidini açmak için önemli bir kilometre taşını temsil etmektedir.

Küresel olarak, 3,3 milyar insan (veya dünya nüfusunun yaklaşık %40'ı) faiz ödemelerine sağlık ve eğitimden daha fazla harcama yapan ülkelerde yaşamaktadır (UNCTAD, 2024). Borç yükü ve borçların ödenmesi de birçok gelişmekte olan ülkede iklim değişikliğinin azaltılması ve adaptasyonun ilerletilmesi önünde büyük bir engel teşkil etmektedir.

Genel olarak ve geçen yılki ESDR2023/24 (Lafortune vd., 2024) raporunda da belirtildiği üzere, barış ve küresel işbirliği, Avrupa'da ve küresel ölçekte sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için temel koşullardır. Süper güçler arasında artan jeopolitik gerilimlerle karakterize edilen çok kutuplu bir dünyada, AB ve üye devletleri tüm diplomatik kanalları kullanmalı ve barışı ve sürdürülebilir kalkınmayı desteklemeyi amaçlayan ülkeler ve ittifaklarla koalisyonlar kurmalıdır. Bu raporların önceki baskılarında **SKA/Yeşil Anlaşma Diplomasisi** kavramı tanıtılmıştır (SDSN & IEEP, 2020). BM Şartı (1945) ve aynı zamanda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948) ve SKH'ler, AB ile *çok kutuplu* dünyanın geri kalanı arasında küresel bir diyalogun teşvik edilmesine yardımcı olabilecek önemli araçlar olmaya devam etmektedir.

Bu nedenle, Avrupa'nın dört bir yanından **200'den fazla bilim insanı**, uzman ve uygulayıcı **tarafından onaylanan "Parçalanmış ve Çok Kutuplu Bir Dünyada Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmak"** için geçen yıl ESDR2023/24'te yapılan 10 tavsiye özellikle geçerliliğini korumaktadır (Lafortune ., 2024) (bkz. Kutu 1). Yeni AB liderliği, 2030 dönüm noktasına ulaşmadan önceki son liderliktir. Bir sonraki Çok Yıllı Mali Çerçeve (MFF), 2028-2035 yılları için, önümüzdeki on yılın derinliklerinde gerekli dönüşümü yeterince finanse etmek için toplam finansman seviyesini entegre etmeli, sürdürmeli ve hatta artırmalıdır.

Bu AB liderliği aynı zamanda SKH'lerin devamı niteliğindeki bir sonraki hedefler dizisinin ve sürdürülebilir kalkınma için küresel gündemin müzakere edilmesinden de sorumlu olacaktır. SKH'lerin kabul edilmesinden önce AB'nin oynadığı role benzer şekilde, AB ve üye devletleri, 2030 sonrası iddialı bir Gündemin bir parçası olarak 2030 ve sonrasında sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için reformdan geçirilmiş bir GFA da dâhil olmak üzere hırs düzeyini ve uygulama mekanizmalarını yükseltmek üzere küresel toplumun geri kalanıyla birlikte çalışmalıdır. 2027'de Devlet Başkanları düzeyinde yapılacak bir sonraki SKH Zirvesi öncesinde sunulacak iddialı ikinci AB Gönüllü Gözden Geçirmesi'nin hazırlanması ve sivil toplumla kapsamlı istişarelerde bulunulması, AB'nin 2030 ve sonrasında hem ülke içinde hem de küresel ölçekte uzun vadeli sürdürülebilir kalkınmayı ilerletme taahhüdü konusunda uluslararası topluma güçlü bir sinyal gönderecektir.

Kutu 1. Gelecek için yeni bir Avrupa Anlaşmasına doğru: Avrupa'nın dört bir yanından 200'den fazla bilim insanı ve uygulayıcı tarafından onaylanan on öncelikli eylem

2023/24 ESDR on öncelikli eylem belirlemiştir: iç SKA önceliklerinin ele alınması, AB'nin uluslar arası liderliği ve işin nasıl yapılacağı:

1. Olumsuz 'Sosyal Devrilme Noktalarının' Ciddi Tehlikesine Yanıt Verin - Avrupa Vatandaşlarının Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riskini Önemli Ölçüde Azaltın
2. AB'de 2030 Yılına Kadar Büyük Atılımlarla 2050 Yılına Kadar Net Sıfır Emisyona Ulaşma Çabalarını İki Katına Çıkarın
3. SKH'lere Ulaşmada Bölgesel ve Yerel Yönetimleri Güçlendirmek - SKH İlerlemesini Her Düzeyde Düzenli Olarak İzlemek ve Raporlamak.
4. Olumsuz Uluslararası Yayılmaları Engellemek ve Sürdürülebilir Bir Ticaret Sistemine Doğru Dönüşümü Desteklemek
5. Küresel SKA Diplomasisi Avrupa Ekibinden Yararlanılması -Çeşitli ve Evrensel Matların Güçlendirilmesi Özellikle Birleşmiş Milletler

6. Avrupa'nın Çok Taraflı Rolünü Artırın - Küresel Finansal Mimarının Reformuna Yönelik Küresel Çabalara Liderlik Edin
7. AB'nin Uluslararası Ortaklıklarının SKH'lere Yeniden Odaklanması - Karşılıklı Dönüştürücü İşbirliğine Doğru İlerlemek
8. Sürdürülebilir Bir Geleceğe Yönelik Dönüşümler İçin Finansal Araçları Harekete Geçirmek
9. SKH'lerin Stratejik Planlama, Makroekonomik Koordinasyon, Bütçe Süreçleri, Araştırma ve İnovasyon Görevleri ve Diğer Politika Araçlarına Entegrasyonunun Kurumsallaştırılması.
10. SKH Yolları ve Politikaları Konusunda Gençler de Dahil Olmak Üzere Sivil Toplum ve Avrupa Parlamentosu ile Yapılandırılmış ve Anlamlı Katılım için Yeni Kalıcı Mekanizmalar Oluşturulması

Açıklamanın tamamına ve imzacıların listesine [internet üzerinden](#) ulaşılabilir.

2. 2025'te AB ve Avrupa ülkelerinin SKH'ler konusundaki performansı

AB, Avrupa üye devletleri ve ortak ülkeler için SKA Endeksi ve Gösterge Tablolarının 2025 baskısı, küresel SKA Endeksi metodolojisini temel almaktadır. Bu yılki baskı 41 ülkeyi kapsamaktadır (Tablo 1). Bu metodoloji Nature Geosci- ence ve Cambridge University Press tarafından hakem denetiminden geçirilmiş ve 2019 küresel baskısı Avrupa Komisyonu Ortak Araştırma Merkezi tarafından istatistiksel olarak denetlenmiştir. SKH Endeksi, 2021 yılında Avrupa Parlamentosu araştırma servisi tarafından politika oluşturma açısından faydalı on bileşik endeks arasında listelenmiştir (Avrupa Parlamentosu, 2021).

Küresel bir perspektiften bakıldığında, SKH Endeksinde en üst sıralarda yer alan 20 ülkeden 19'unun Avrupa ülkesi olduğu görülmektedir (Sachs vd., 2024). İlginç bir şekilde, Avrupa vatandaşları da Dünya Mutluluk Raporu'nda vurgulandığı üzere yüksek düzeyde öznel refah bildirmektedir (Helliwell vd., 2024).

Ancak bu sonuçlar Avrupa ülkeleri arasında dengesizdir ve sürdürülebilir kalkınmanın birçok boyutu 2015'ten bu yana ve hatta 2020'den bu yana kayda değer bir ilerleme göstermemiştir. Draghi raporunda da belirtildiği üzere, önümüzdeki demografik, ekonomik, teknolojik ve jeopolitik zorluklar göz önünde bulundurulduğunda, Avrupa'da gelecekteki SKH eğilimleri konusunda da önemli belirsizlikler bulunmaktadır.

AB ayrıca, özellikle sürdürülemez tüketim ve ihracat yoluyla, kolektif küresel eylem yoluyla ele alınması gereken büyük olumsuz yayılmalar yaratmaktadır. AB'nin SKH Endeksi puanı bu yıl ortalama olarak yüzde 72.8'e eşittir. AB'nin 2020-2023 dönemindeki SKH ilerleme hızı, 2016-2019 dönemine (+1.9 puan) kıyasla ortalama olarak iki kattan fazla daha düşüktür (+0.8 puan). Aslında, Batı Avrupa ve Kuzey Avrupa dahil olmak üzere en gelişmiş Avrupa bölgelerinin bazılarında, SKA performansı, özellikle sosyo-ekonomik hedeflerdeki düşüş eğilimleri nedeniyle 2020'den bu yana hafif bir düşüş göstermiştir.

Avrupa için 2025 SKH Endeksi'nin zirvesinde Kuzey Avrupa ülkeleri yer almaktadır. Finlandiya beş yıldır üst üste ilk sırada yer alırken onu Danimarka, İsveç, Avusturya ve Norveç takip ediyor. Ancak SKA gösterge tabloları, bu ülkelerin bile en az iki hedefe ulaşmada büyük zorluklarla (kırmızı gösterge tablosu derecesi) karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. 2025'te ESDR'de ülke kapsamı

Toplam	Ülke grupları	Ülkeler
27	AB üye ülkeleri	Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Hırvatistan, Kıbrıs Cumhuriyeti, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, İspanya ve İsveç
9	Aday ülkeler	Arnavutluk, Bosna Hersek, Gürcistan, Moldova, Karadağ, Kuzey Makedonya, Sırbistan, Türkiye ve Ukrayna
4	Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması	İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre
1	Ortak ülke / Eski AB üye ülkesi	Birleşik Krallık
41 ayrı ülke		

Bu yılki gösterge tablolarına ve önceki baskılara dayanarak, AB'nin karşı karşıya olduğu beş temel SKH zorluğunun altını çiziyoruz:

1. Fırsatlar, refah ve hizmetlere erişim ve hizmet kalitesinde eşitlik konularında ülke içi eşitsizlikleri ölçen Kimseyi Geride Bırakma göstergelerinde 2020'den bu yana kaydedilen ilerlemenin durması ve hatta tersine dönmesi.
2. Sürdürülebilir gıda ve arazi sistemleri (SKH 2, SKH 12-15) dâhil olmak üzere çevre ve biyoçeşitlilik hedefleriyle ilgili devam eden zorluklar. Bu yılki SKH2025'in lansmanının yanı sıra, SDSN ve EESC tarafından hazırlanan ve aynı gün lansmanı yapılan tamamlayıcı bir çalışmada, SKH2 (Sıfır Açlık) ve sürdürülebilir gıda ve arazi sistemlerine ulaşılması için karşılaşılan zorluklar ve fırsatlar ele alınmaktadır.

AB'deki sistemler (Lafortune ve diğerleri, 2025). Çalışma, AB Tarımının geleceğine ilişkin Stratejik Diyalog'un sonuçları da dahil olmak üzere diğer süreç ve çalışmalara dayanmaktadır.

3. Sürdürülebilir olmayan tüketim ve tedarik zincirlerinin uluslararası yayılma etkileri yoluyla yarattığı olumsuz etkiler.
4. SKA9 (Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı) da dâhil olmak üzere, Avrupa ülkeleri arasında SKA sonuçlarında büyük farklılıklar ve yavaş bir yakınsama hızı.
5. SKH16 (Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar) ve SKH17 (Hedefler için Ortaklıklar) kapsamındaki bazı göstergelerde yavaş ilerleme ve hatta ilerlemenin tersine dönmesi.

Şekil 1: Avrupa için 2025 SKA Endeksi

SDG Endeks Sıralaması	Ülke	SKA Endeks Puanı
1	Finlandiya	81.1
2	Danimarka	79.7
3	İsveç	79.4
4	Avusturya	77.3
5	Norveç	76.2
6	Almanya	75.0
7	Fransa	73.9
8	Slovenya	73.8
9	Çekya	73.7
10	İzlanda	73.4
11	Polonya	73.3
12	Birleşik Krallık	72.7
13	İsviçre	72.4
14	Hırvatistan	72.4
15	İtalya	72.3
16	Belçika	72.2
17	Hollanda	71.9
18	Estonya	71.7
19	İrlanda	71.5
20	İspanya	71.2
21	Letonya	70.6
22	Portekiz	70.6

SKA Endeks Sıralaması (devam)	Ülke	SKA Endeks Puanı
23	Slovak Cumhuriyeti	70.6
24	Malta	69.3
25	Macaristan	68.8
26	Litvanya	67.8
27	Lüksemburg	67.6
28	Yunanistan	66.5
29	Romanya	64.2
30	Sırbistan	63.2
31	Bulgaristan	62.9
32	Kıbrıs	62.7
33	Kuzey Makedonya	62.5
34	Türkiye	59.1
Avrupa Birliği		72.8
Kuzey Avrupa		80.4
Batı Avrupa		74.1
EFTA Ülkeleri		73.9
Güney Avrupa		71.2
Orta ve Doğu Avrupa		70.1
Baltık Ülkeleri		69.6
Aday Ülkeler		60.9

NOT: Eksik veriler nedeniyle Arnavutluk, Bosna Hersek, Gürcistan, Lihtenştayn, Moldova, Karadağ ve Ukrayna dahil olmak üzere bazı Aday ülkeler bu yılki Avrupa SKH Endeksi sıralamasına dahil edilememiştir. Bununla birlikte, bu ülkeler için ayrıntılı ülke profilleri ve gösterge tabloları [çevrimiçi olarak](#) kullanıma sunulmuştur.

Şekil 2: Avrupa için 2025 SKA Gösterge Tabloları

	SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFİ																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
	YOKSULLUK YOK	SIFIR AÇLIK	İM SAĞLIK VE İYİ YAŞAM	KALİTE EĞİTİM	CİNSİYET EŞİTLİK	TEMİZ SU VE SANİTASYON	LIYUN FİYATLI VE TEMİZ ENERJİ	İNSANA YAKIŞIR İŞ ENDÜSTRİSİ, VE EKONOMİK İNOVASYON & BÜYÜME	İŞ ALTYAPI	İNDİRİM EŞİTSİZLİKLER	SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TÜKETİM TOPLULUKLAR & ÜRETİM	SORUMLU İKLİM EYLEM	İKLİM EYLEM	ASAGIDA KİMYATAT SU	KARADA YAŞAM BARIŞ, ORTAKLIKLARI VE GÜÇLÜ	ADALET İÇİN HEDEFLER	
Arnavutluk	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Avusturya	🟢➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟢📈	🟢➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
Belçika	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈
Bosna Hersek	🟡⬅️	🟡📈	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Bulgaristan	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡⬅️
Hırvatistan	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Kıbrıs	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟢📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Çekya	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
Danimarka	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟢📈	🟢➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈
Estonya	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈
Finlandiya	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟢📈	🟢📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
Fransa	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈
Gürcistan	🟡⬅️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡📈	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Almanya	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟢📈
Yunanistan	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
Macaristan	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
İzlanda	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟢📈	🟢⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
İrlanda	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟢📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️
İtalya	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈
Letonya	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Lihtenştayn	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️
Litvanya	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
Lüksemburg	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
Malta	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Moldova	🟡⬅️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟢📈	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Karadağ	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟢📈	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟢📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Hollanda	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️
Kuzey Makedonya	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟢📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Norveç	🟢➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟢📈
Polonya	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
Portekiz	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
Romanya	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟢📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Sırbistan	🟢📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟢📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Slovak Cumhuriyeti	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟢📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡📈	🟡📈
Slovenya	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟢📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
İspanya	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
İsveç	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
İsviçre	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡➡️	🟢📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️
Türkiye	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Ukrayna	🟡⬅️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟡⬅️	🟢📈	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️
Birleşik Krallık	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️
Avrupa Birliği	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟢📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
Baltık Ülkeleri	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡📈
Aday Ülkeler	🟢📈	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡📈	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡➡️	🟡⬅️

Orta ve Doğu Avrupa																	
EFTA Ülkeleri																	
Kuzey Avrupa																	
Güney Avrupa																	
Batı Avrupa																	

Ulaşılan SKH
 Zorluklar devam ediyor
 Önemli zorluklar devam ediyor
 Büyük zorluklar devam ediyor
 Veri mevcut değil

Yolda
 Orta Derecede Artıyor
 Durgunluk
 Azalan

KAYNAK: Yazarların hesaplamaları

Şekil 3: 2015'ten bu yana kaydedilen ilerlemeye göre en üst ve en alt göstergeler

2015'ten bu yana en fazla ilerleme gösteren göstergeler

- 1 Bir pratisyen hekimden randevu almak için internet kullanan bireyler (%)
- 2 Geniş bant erişimi olan haneler (%)
- 3 Üst düzey yönetim pozisyonlarında kadınların sahip olduğu pozisyonlar (%)
- 4 Brüt harcanabilir gelir (€/kişi)
- 5 İşsizlik Oranı (% işgücü)

2015'ten bu yana en kötü gerilemeyi gösteren göstergeler

- 1 Matematik performansında öğrencilerin sosyo-ekonomik durumuna göre açıklanan değişim (%)
- 2 Matematikte başarısız olanlar (15 yaş nüfusun %'si)
- 3 PISA puanı (en kötü 0-600 en iyi)
- 4 Basın Özgürlüğü Endeksi (en kötü 0-100 en iyi)
- 5 Gelire göre kendi bildirdiği sağlık durumundaki uçurum (s.p.)

NOT: Bunlar 2015'ten bu yana yapısal eğilimlere odaklanmaktadır ve kısa vadeli yıllık yansıtmayabilir.

KAYNAK: Yazarların hesaplamaları

2.1 Birini Geride Bırakma Endeksi

SKH'ler, ülkeler *içindeki* ve ülkeler *arasındaki* eşitsizliklerin ele alınması çağrısında bulunmaktadır. SKH'lere ve 2030 Gündemi'ne dahil edilen "kimseyi geride bırakma" ilkesi, genellikle her ülke *içindeki* eşitsizliklere atıfta bulunmak için kullanılmaktadır. SKH 10 (Eşitsizliklerin azaltılması) ve SKH 17 (Hedefler için ortaklıklar) aynı zamanda ülkeler arasındaki eşitsizliklerin azaltılması ve ortaklıkların artırılması çağrısında bulunmaktadır. Avrupa'da ve AB liderliği tarafından bu genellikle "yakınsama" olarak adlandırılmaktadır. Avrupa Komisyonu, 2025 yılında Avrupa Sosyal Haklar Sütununun uygulanmasına ilişkin yeni bir eylem planı hazırlama niyetini açıklamıştır.

Ülkeler arasındaki eşitsizlikleri ve bunların zaman içindeki gelişimini ölçmek için SDSN, Avrupa ülkeleri için bir "geride kimse bırakma"-veya LNOB-endeksi geliştirmiştir (Kutu 2). Küresel bir perspektiften bakıldığında AB, en gelişmiş sosyal koruma sistemlerini ve temel hizmetlere evrensel erişimi sunarak dünyanın en eşit bölgeleri arasında yer almaktadır (Sachs, Lafor-tune ve Fuller, 2024). Avrupa için LNOB Endeksi, Avrupa ülkeleri arasında devam eden boşlukları ve farklılıkları yakalamayı ve politika yapıcılarının uyanık kalması gereken alanları belirlemeyi amaçlamaktadır. Avrupa için LNOB Endeksi'nin bu yılki baskısı, engelli istihdam açığına ilişkin yeni bir gösterge içermektedir.

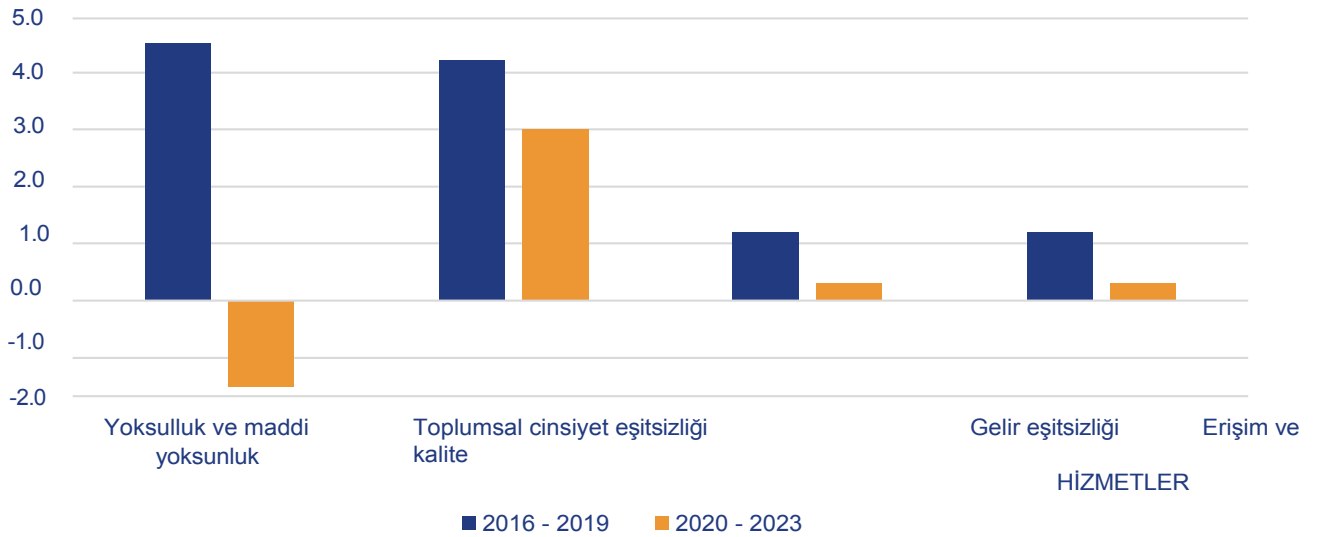
LNOB göstergelerinin tam listesi çevrimiçi olarak mevcuttur. Birçok ortakla yakın işbirliği içinde çalışan SDSN, yıllar boyunca SKH'lerin uygulanmasındaki bölgesel boşlukları ve bölgesel ve yerel liderlerin SKH'leri finanse etmek ve uygulamak için karşılaştıkları zorlukları da belgelemiştir (Kutu 3).

Kuzey Avrupa ülkeleri 2025 LNOB Endeksinde en yüksek puanları alan ülkelerdir (Şekil 4). Norveç, Finlandiya, İzlanda, Danimarka ve İsveç'in endeksin en üst sıralarında yer almasının başlıca nedeni, bu ülkelerdeki düşük gelir eşitsizliği ve maddi yoksunluk seviyeleridir. Öte yandan, 2025 LNOB Endeksinin en alt sıralarında yer alan Baltık Ülkeleri ile Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde devam eden ülke içi eşitsizlikler görülmektedir. AB'ye aday ülkeler, maddi yoksunluk ve yoksulluk oranlarının çok daha yüksek olması nedeniyle, AB üye ülkelerini LNOB ölçümlerinde yakalamakta birçok zorlukla karşılaşmaktadır.

Şekil 4: Avrupa için Tek Başına Bırakma Endeksi (devam)

Şekil 5: Alt boyuta göre LNOB'nin yüzde puan olarak büyüme oranı, AB Ortalaması, 2016-2019 ve 2020-2023

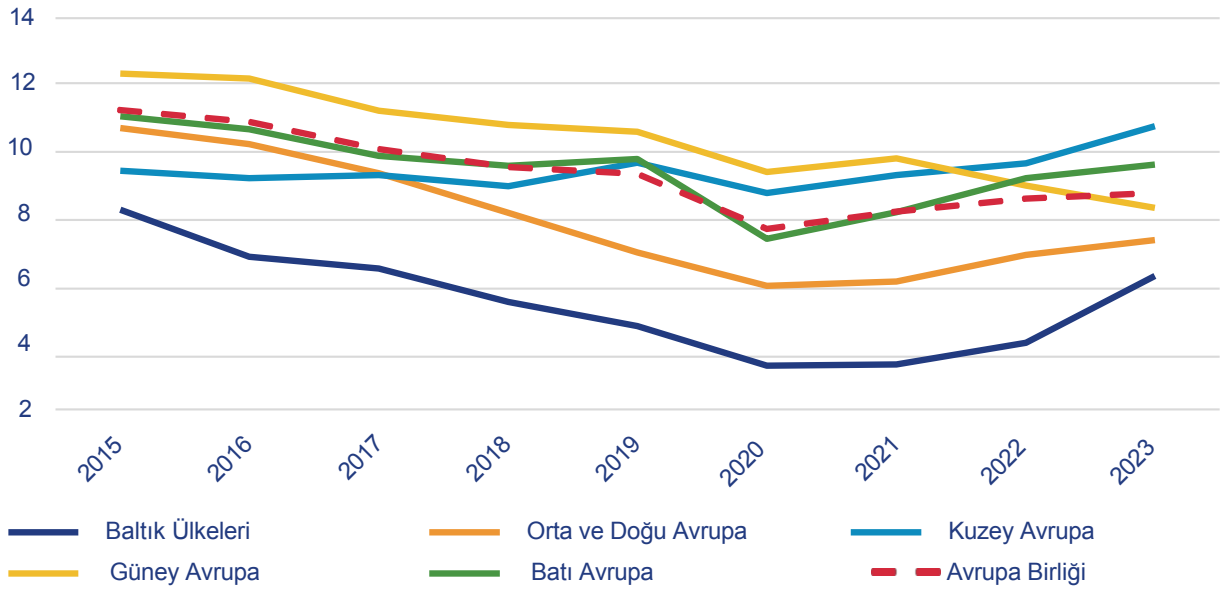

KAYNAK: Yazarlar

LNOB Endeksi ve göstergelerindeki eğilim endişe vericidir. Şekil 5, 2020'den bu yana ortalama olarak AB'nin bir alt boyutta (toplumsal cinsiyet eşitliği) ilerleme kaydettiğini, iki alt boyutta (gelir eşitsizliği ve hizmetlere erişim) durgunlaştığını ve bir alt boyutta (yoksulluk ve maddi yoksunluk) gerilediğini göstermektedir. Aslında, Batı Avrupa ve Kuzey Avrupa'nın toplam LNOB puanı, LNOB Endeksinin yoksulluk, gelir eşitsizliği ve hizmetlere erişim alt sütunlarındaki düşüş eğilimlerinin etkisiyle 2020'den bu yana ortalama olarak azalmıştır. Konut maliyeti aşırı yük oranı gibi münferit göstergelere ilişkin eğilim, Avrupa'daki hanelerin, diğer çalışmalarda da belirtildiği gibi (EPC, 2024) uygun fiyatlı konut ve enerji ile ilgili artan zorluklarla karşılaşma eğiliminde göstermektedir (Şekil 6).

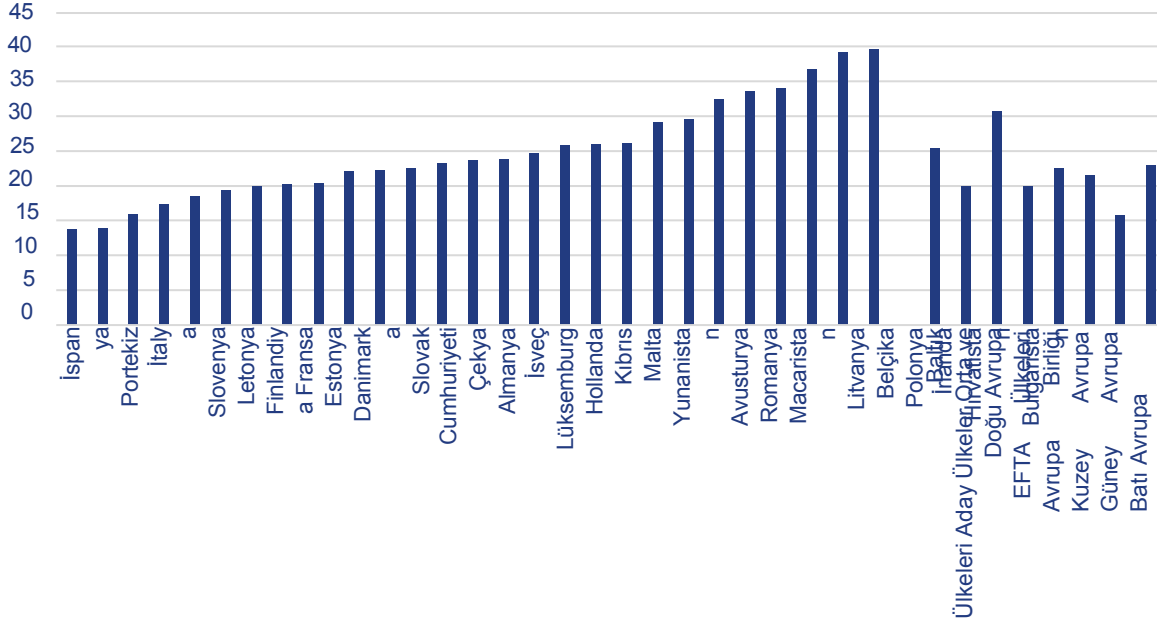
Elde ettiğimiz sonuçlar, AB üyesi ülkeler arasında LNOB ilke ve sonuçlarına ulaşma konusunda sınırlı bir yaklaşma olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki olumlu eğilim vurgulanmalıdır, ancak hiçbir Avrupa ülkesi henüz SKH5'i (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği) tam olarak gerçekleştirmediğinden, bu çabaların AB'nin yeni liderliği tarafından sürdürülmesi gerekmektedir. 2030 Gündemi ve SKH'ler, engelli insanların karşılaştığı eşitsizliklerin ele alınması ihtiyacına çeşitli atıflarda bulunmaktadır. Eurostat tarafından derlenen AB Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi'ni (EU-SILC) kullanan bu yılki baskı, engellilikle ilgili işgücü piyasası eşitsizlikleri açısından Avrupa ülkeleri arasında devam eden uçurumların altını çizmektedir (Şekil 7).

Şekil 6: AB alt bölgelerine göre Konut Maliyeti Aşırı Yük oranı (%), 2015 - 2023

KAYNAK: Yazarların hesaplamaları AB Gelir ve Yaşam Koşulları Anketine (EU-SILC) dayanmaktadır.

Şekil 7. Engelli istihdam açığı Engelli istihdam açığı (p.p.), 27 AB üye ülkesi ve alt-Avrupa bölgelerine göre ortalamalar, 2023

KAYNAK: Yazarların hesaplamaları AB Gelir ve Yaşam Koşulları Anketine (EU-SILC) dayanmaktadır.

Kutu 3. Avrupa şehirleri ve bölgelerinde SKA'larda kaydedilen ilerleme ve karşılaşılan zorluklar

SDSN ve ortakları, son on yılda SKA performansındaki bölgesel eşitsizlikleri belgelemiştir. Tek tek ülkeler ve bölgeler için SKA Endeksi ve Gösterge Tablosu raporları, ülkeler ve bölgeler arasında SKA başarılarındaki farklılıkların altını çizmektedir (SDSN, 2024). SDSN Ağları Yunan, İtalyan ve İspanyol şehirlerinin yanı sıra Benin, Brezilya, Malezya ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki şehirler ve bölgeler için de küresel ölçekte değerlendirmeler yayınlamıştır. Bu araçlar, bölgesel düzeyde SKA boşlukları ve zorlukları hakkında daha kapsamlı bir genel bakış sağlamaktadır.

SDSN, OECD ve Bölgeler Komitesi tarafından hazırlanan ve başta Avrupa ve OECD ülkeleri olmak üzere 240'tan fazla yerel ve bölgesel liderle yapılan bir ankete dayanan yakın tarihli bir rapor, SKH'lerin ulus-altı liderler tarafından entegre politika çerçeveleri için önemli bir araç olarak giderek daha fazla kullanılmasına ve anlaşılmasına rağmen, sınırlı mali

alt ulusal düzeyde mevcut kaynaklar önemli bir zorluk olmaya devam etmektedir (OECD & SDSN, 2024). SDSN Kentsel SKA Finansmanı Küresel Komisyonu, Belediye Başkanı Hidalgo'nun (Paris) eş başkanlığında, Prof.

D. Sachs ve Belediye Başkanı Paes (Rio de Janeiro), çok düzeyli hükümet geçişlerine bağlı olan ve ulusal hükümetlere kıyasla özel ve kamu finansmanına aynı erişime sahip olmayan ulus-altı kuruluşların karşılaştığı özel zorlukları ele almak için çözümler bulmayı amaçlamaktadır (SDSN Global Commission for Urban SDG Finance, & University of Pennsylvania Institute for Urban Research, 2024).

OECD & SDSN çalışmasının tamamına erişmek için:

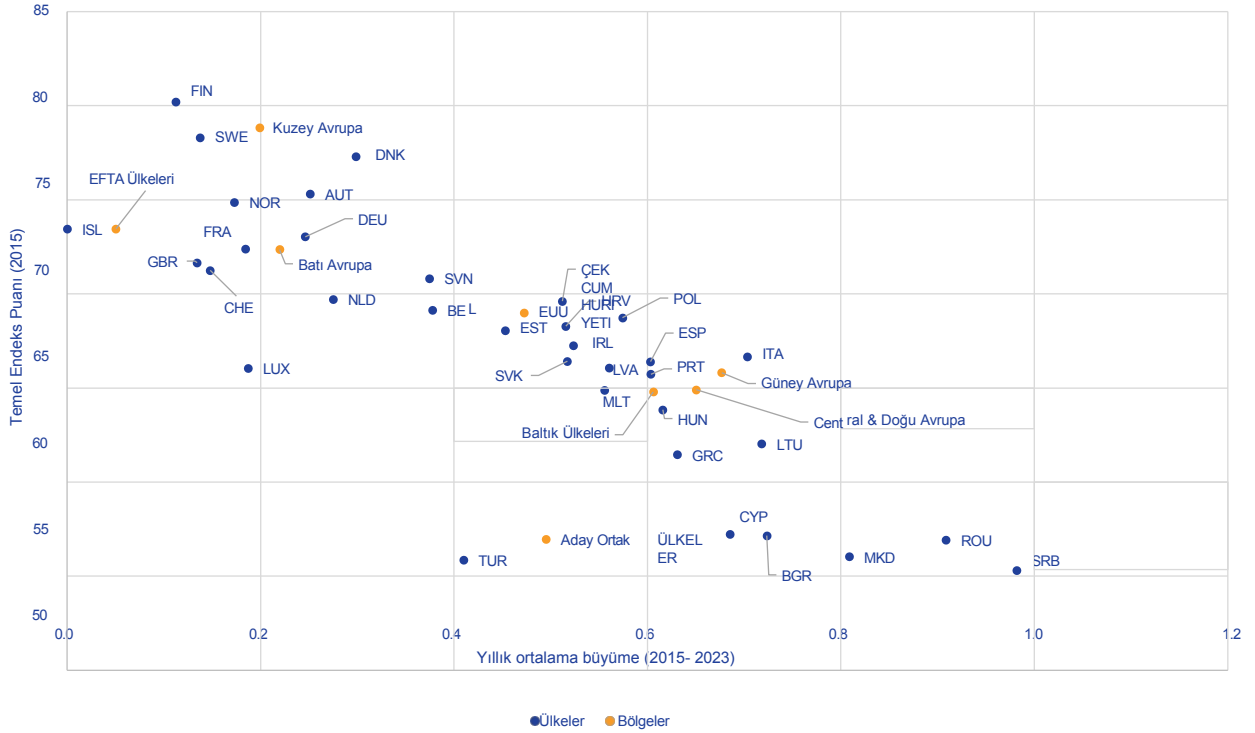
https://www.oecd.org/en/publications/localising-the-sdgs-in-a-changing-landscape_a76810d7-en.html

Son olarak, 2015-2023 döneminde SKA performansında bir miktar yakınsama gözlemlenebilir, ancak sonuçlarımız yakınsama hızının oldukça yavaş kaldığını göstermektedir. 2015'te daha düşük SKA Endeksi başlayan ülkeler, daha yüksek puanlarla başlayan ülkelere kıyasla ortalama olarak daha hızlı ilerleme kaydetmiştir (Şekil 8). Aynı zamanda, basit bir doğrusal ekstrap- olasyon, Güney Avrupa, Orta ve Doğu Avrupa, Baltık Ülkeleri ve Candi- date ülkelerinin sürdürülebilir kalkınma konusunda Kuzey Avrupa'nın ortalama performansını yakalamasının sırasıyla 19, 23, 27 ve 66 yıl alacağını göstermektedir (Şekil 9).

Örnek olarak, SKA 9 (Sanayi, yenilikçilik ve altyapı), gösterge tablolarında en fazla sayıda ülkenin 'yeşil' puan aldığı (çok yüksek performans) ve en fazla sayıda 'kırmızı' puan aldığı (çok düşük performans) hedeftir.

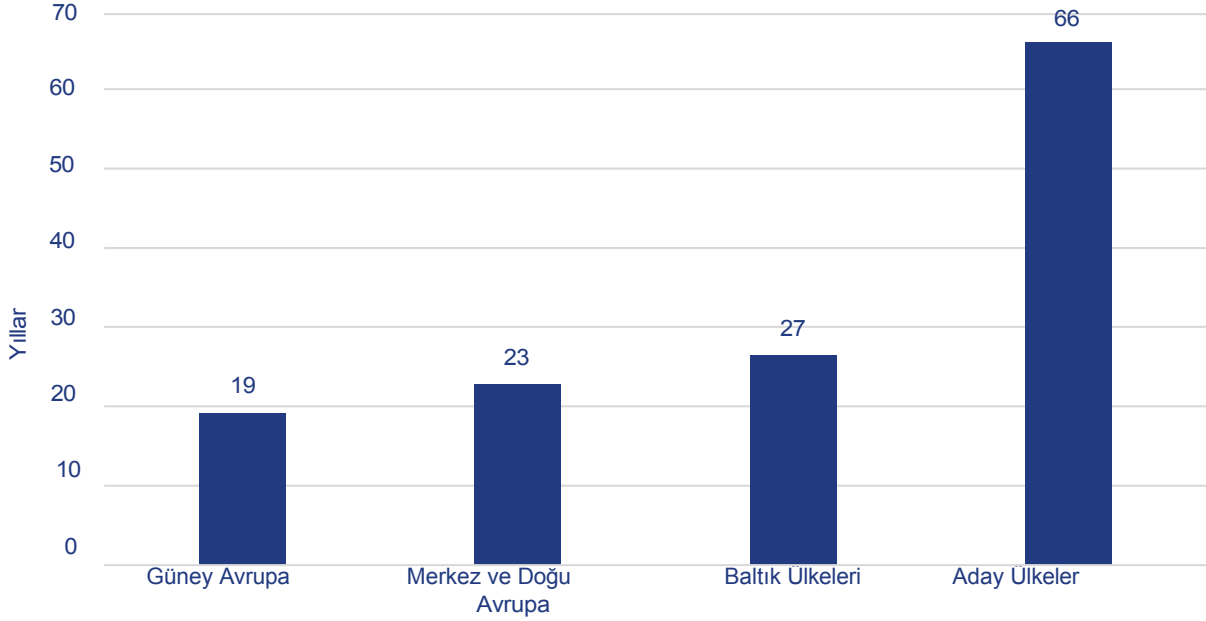
Draghi raporunda da vurgulandığı üzere, AB'nin kısa ve uzun vadede rekabet gücünün artırılması, dijital teknolojilerden yararlanma kabiliyetine ve düşük karbonlu çözümler, üretken yapay zeka ve yeşil ve dijital geçişi ilerletecek diğer teknolojiler de dahil olmak üzere geleceğin teknolojilerini geliştirmedeki rolüne bağlı olacaktır. Bu nedenle, tüm Avrupa ülkelerinin SKH 9 (Sanayi, İnovasyon ve Altyapı) konusundaki performansının güçlendirilmesi ve Ar-Ge kapasiteleri ile yatırımlarındaki yakınsamanın hızlandırılması, kıta genelinde üretkenliğin ve yaşam standartlarının iyileştirilmesinde kilit rol oynayacaktır. PISA (OECD, 2024) ve TIMSS (IEA, 2023) gibi uluslararası eğitim değerlendirmelerinde bazı Avrupa ülkelerinin zayıf ve gerileyen sonuçları, STEM konuları da dâhil olmak üzere öğrenme çıktıları iyileştirmek için üye devletler düzeyinde daha fazla yatırım ve reformun yanı sıra Avrupa Eğitim Alanının güçlendirilmesini de gerektirmektedir.

Şekil 8. SKA Endeksi başlangıç düzeyi (2015) ve yıllık büyüme oranı (2015-2023)

KAYNAK: Yazarlar

Şekil 9. Alt bölgelerin Alt bölgelerin en iyi performans gösteren Avrupa alt bölgesini (Kuzey Avrupa) yakalaması için gereken yıl sayısı, yıl cinsinden

NOT: 2015-2023 dönemi boyunca yıllık büyüme oranlarının doğrusal ekstrapolasyonuna dayanmaktadır.

KAYNAK: Yazarlar

2.2. Hedefler için Ortaklıklar

En temelde barış, iyi yönetim ve uluslararası işbirliği, Avrupa'da ve küresel ölçekte SKH'lere ulaşılmasının temelini oluşturmaktadır. Bunlar SKH16 (Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar) ve SKH17 (Hedefler için Ortaklıklar) altında ele alınmaktadır. Avrupa, Orta Doğu, Afrika ve dünyanın diğer bölgelerindeki savaş ve çatışmalar insani felaketlerdir, sürdürülebilir kalkınma gündemi için büyük dikkat dağıtıcı unsurlardır ve aynı zamanda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin SKH'lere ulaşma kabiliyetlerini etkileyen olumsuz bütçe ödünleşimlerine yol açmaktadır veya açabilir.

Dolayısıyla 19 Aralık 2024 tarihli Avrupa Konseyi toplantısı sadece uluslararası meselelere odaklanmıştır: Ukrayna ve Dünyada AB. İlk Avrupa Konseyi toplantısından elli yıl sonra, Başkan António Costa'nın sonuç bildirgesi ve devamında yaptığı açıklamalar, AB'nin "çeşitlilik içinde birliği" ve "ortak vaat ve dayanışma kültürünü" teşvik etme konusundaki uzun geleneğini özellikle vurgulamıştır (Avrupa Konseyi, 2024).

2024 yılında küresel toplum, daha derin bir küresel işbirliği çağrısında bulunan "Gelecek için Pakt"ı oybirliğiyle kabul etmiştir:

"Yoksulluk ve kırılganlık içinde yaşayanlar da dâhil olmak üzere tüm insanlık için daha parlak bir geleceğe giden bir yol inanıyoruz[...]. Bunun için uluslararası hukuka saygı temelinde uluslararası işbirliğinin yeniden tesis edilmesi gerekmektedir; bu olmadan ne riskleri yönetebilir ne de karşı karşıya olduğumuz fırsatları değerlendirebiliriz. Bu bir seçenek değil, gerekliliktir. Karşılaştığımız güçlükler birbiriyle derinden bağlantılıdır ve tek başına herhangi bir Devletin kapasitesini çok aşmaktadır. [...] Birleşmiş Milletler ve Şartı merkezde olmak üzere çok uluslu sistemin ve kurumlarının değişen dünyaya ayak uyduracak şekilde güçlendirilmesi gerektiğinin farkındayız. Etkili ve yetenekli, geleceğe hazırlıklı, adil, demokratik, eşitlikçi ve bugünün dünyasını temsil eden, kapsayıcı, birbirine bağlı ve mali açıdan istikrarlı olmak üzere günümüze ve geleceğe uygun olmalıdırlar[...]. Birleşmiş Milletler Şartı ve onun amaç ve ilkeleri de dâhil olmak üzere uluslararası hukuka uygun hareket etme konusundaki sarsılmaz kararlılığımızı bir kez daha teyit ediyoruz."

Küresel zorluklar küresel çözümler gerektirir. *Sürdürülebilir Kalkınma Raporu 2024*'te de vurgulandığı üzere, hiçbir ülke küresel iklim krizini tek başına çözemez. Hiçbir ülke tek düşük maliyetli bir enerji dönüşümü gerçekleştiremez. Hiçbir ülke tek başına barış ve güvenliği sağlayamaz. Hiçbir ulus tek başına hayati önem taşıyan eko-sistemleri koruyamaz ya da yeni patojenler yaratabilen ileri biyoteknolojiler ya da sahte haberler yaratabilen veya savaş kışkırtıcılığı yapabilen yapay zeka sistemleri gibi kaçak teknolojilerin potansiyel tehlike ve tuzaklarından kaçınamaz.

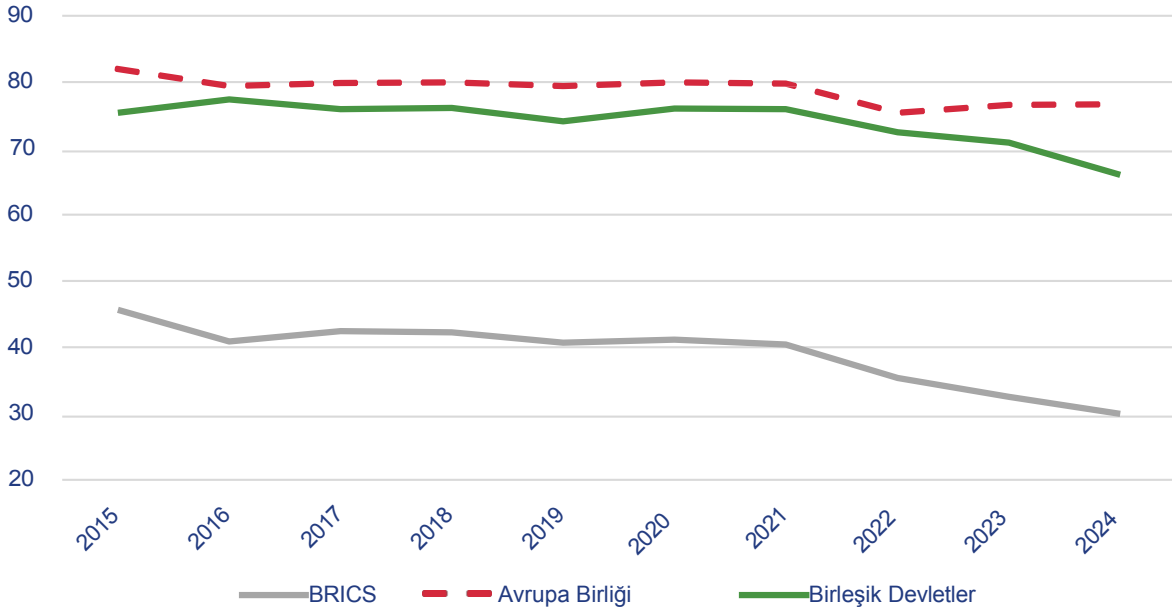
Çok taraflı sistemin merkezinde yer alan ulus-devletler, BM Şartı'nın değer ve ilkelerini korumaktan sorumlu tutulmalıdır. SDSN'nin SDR 2024'ünde yayınlanan Ülkelerin BM Temelli Çok Taraflılığa Destek Endeksi (UN-Mi), ülkelerin BM temelli çok taraflılığa ve BM Şartı'na bağlılıklarının ilk ölçüsünü altı temel göstergeye (başlıca BM anlaşmalarının onaylanması, BM Genel Kurulu'nda çoğunluk oyuyla uyumlu BMGK oyları, BM kuruluşlarına üyelik, tek taraflı zorlayıcı tedbirlerin kullanımı, barış ve askersizleştirme ve BM sistemi ve dayanışmasının finansmanı) odaklanarak sağlayarak bu bilgi boşluğunu doldurmayı amaçlamaktadır. Göstergeler, metodoloji ve sonuçlar özel bir akademik makalede uzun uzadıya açıklanmıştır (Lafortune & Sachs, 2024).

Özellikle, daha fazla ülkenin SKH'lere ulaşmak için gereken altyapı ve beşeri sermayeye yatırım yapacak mali alana sahip olabilmesi için GFA'nın reforme edilmesine yönelik küresel işbirliği özellikle kritik önem taşımaktadır. Bir Avrupa ülkesi olan İspanya, Haziran 2025'te 4^(üçüncü) FFD Konferansına ev sahipliği yapacaktır. Artan jeopolitik gerilimlerin yanı sıra, mali alan eksikliği SKH'lerin küresel düzeyde ilerlemesinin önündeki en büyük engeldir (Sachs ve diğerleri, 2023). Yaklaşık 30 trilyon ABD doları tutarındaki küresel tasarrufun giderek artan bir payının hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir kalkınmaya yönelik yatırımları desteklemesini sağlamak için GFA'da iddialı bir reformun teşvik edilmesi kritik önem taşımaktadır.

Bu reformun bir parçası olarak, Resmi Kalkınma Yardımı (RKY) seviyelerinin ve etkinliğinin artırılması da, en azından geçici bir araç olarak, geçim kaynaklarının korunması ve yoksul, kırılgan ve hassas durumdaki ülkelerin yoksulluk tuzağından kurtulması için kritik önem taşımaktadır. Ancak, savunma harcamalarını artırma ve bazı Avrupa ülkelerinde önümüzdeki 2-3 yıl içinde mali konsolidasyon çabalarını önemli ölçüde hızlandırma yönündeki öngörüler, bütçe ödünleşimlerine ve önümüzdeki yıllarda RKY harcamalarında potansiyel olarak önemli kesintilere yol açarak, kırılgan nüfuslar ve daha geniş anlamda küresel olarak SKH'lere ulaşma çabaları üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir.

Son olarak, sivil toplumun bilgi olduğu ülkelerde de ortaklıklara ihtiyaç duyulmaktadır ve bu nedenle ifade özgürlüğü SKA 16 (Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar) kapsamında yer alan SKH'lerin en önemli hedeflerinden biridir. Ukrayna'daki savaş ve diğer jeopolitik gerilimler, Reporters Sans Frontières tarafından ölçülen Basın Özgürlüğü Endeksi'nin Avrupa'da ve dünyanın diğer bölgelerinde düşüş göstermesiyle ilişkilendirilmiştir (Şekil 10). İfade özgürlüğünün ve daha genel anlamda hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, haklı olarak, AB'nin yeni liderliğinin temel önceliğidir.

Şekil 10: Basın Özgürlüğü Endeksi (en kötü 0-100 en iyi), 2015 - 2024, AB, ABD, BRICS ortalaması

KAYNAK: Yazarların hesaplamaları, Reporters sans Frontières'e (2024) dayanmaktadır.

2.3. Uluslararası Yayılma Endeksi

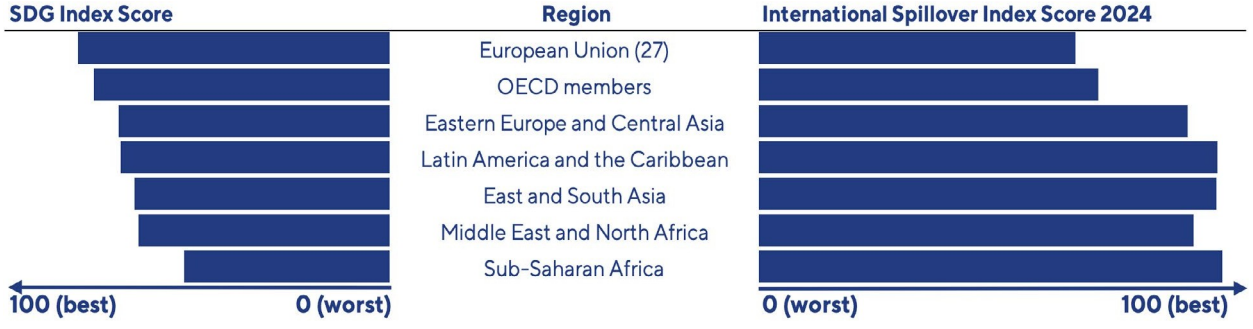
İklim ve biyoçeşitlilik krizleri yerel eylemlerden kaynaklanmaktadır, ancak aynı zamanda ulusal sınırların ötesine uzanan faaliyetlerden de etkilenmektedir: ticaret ve diğer sınır ötesi faaliyetler yoluyla. Ülkeler arası ticaret ve iç politikalar tarafından yönlendirilen çevresel yayımlara ek , ülkeler aynı zamanda ekonomik, finansal, sosyal ve güvenlik yayımları da yaratmaktadır.

Son on yılda SDSN, özellikle sürdürülebilir olmayan tedarik zincirlerinde somutlaşan olumsuz uluslararası yayımları ölçmek ve engellemek için çok sayıda girişime öncülük etmiştir. Analizlerimiz aynı zamanda diğer kuruluşlar ve kanaat önderleri tarafından zehirli böcek ilaçları, geleneksel silahlar, haksız vergi rekabeti ve vergi cennetleri ihracatının yarattığı olumsuz etkileri izlemek için yapılan mükemmel çalışmalara da dayanmaktadır (Gaberell vd., 2020; SIPRI, 2024; Tax Justice Network, 2024; Tørsløv vd., 2022). SDSN, Avrupa hükümetlerine ve kurumlarına (Fransa, Almanya ve Eurostat dahil) tavsiyelerde bulunmuş, çeşitli vergi suçlarını izlemek için ilk özel aracı geliştirmiştir.

küresel müşterekler üzerindeki olumsuz ithal etkiler (Lafortune vd., 2021; Ishii vd., 2023) ve tekstil (Malik vd., 2021), mineraller (Malik vd., 2024) ve gıda (Malik vd., 2023) dahil olmak üzere belirli tedarik zincirlerinin yönetişimini güçlendirmeye yönelik çok sayıda sektörel çalışmaya ve örneğin Brezilya T20 süreci bağlamında yayınlanan yayımlar üzerine yakın tarihli bir çalışma Berger vd., 2024) dahil olmak üzere politika çalışmalarına katkıda .

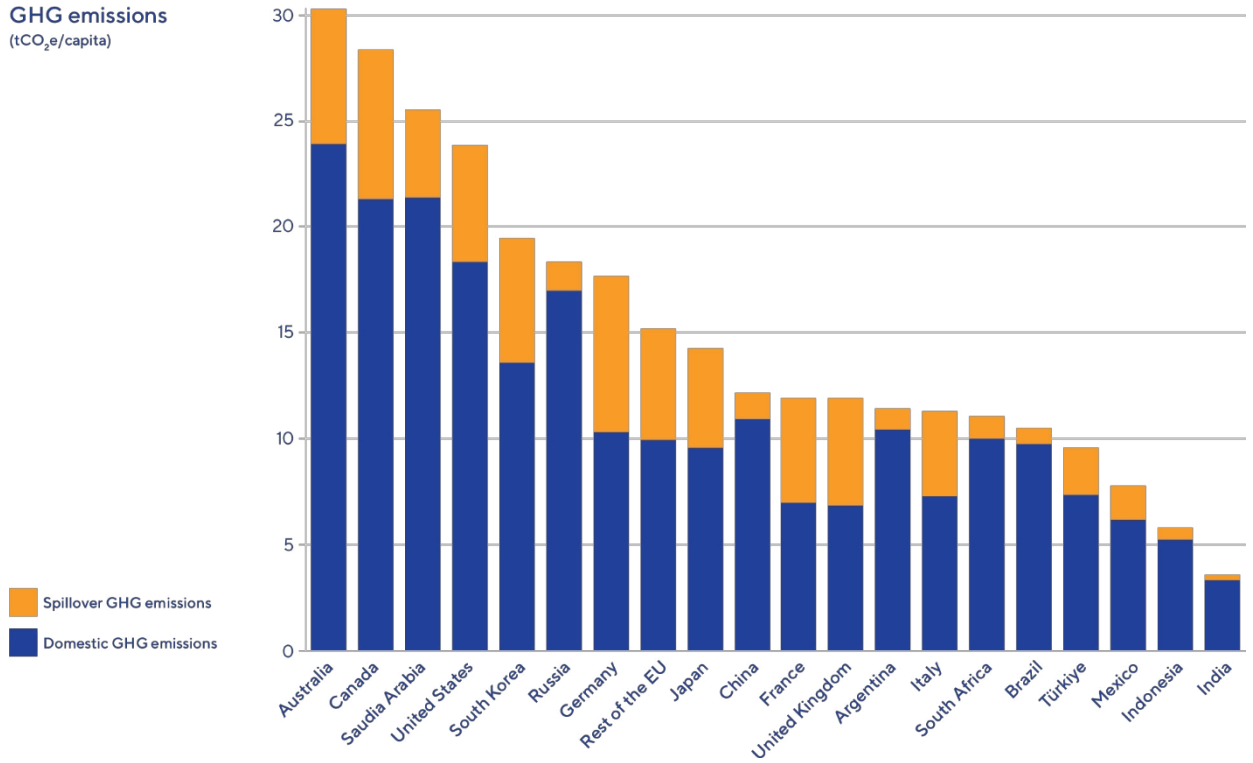
Diğer dünya bölgeleri ile karşılaştırıldığında, AB -ve genel olarak OECD ülkeleri- nispeten büyük olumsuz yayılma etkileri yaratma eğilimindedir (Şekil 11). Bu etkiler öncelikle ormansızlaşmaya ve diğer olumsuz çevresel ve sosyal etkilere yol açan, AB ve OECD ülkelerinin tüketim ihtiyaçlarına hizmet eden sürdürülemez tedarik zincirlerinden kaynaklanmaktadır. Kutu 4, Yayılma Endeksi hakkında daha fazla ayrıntı sunmaktadır. Global Commons Stewardship Index'ten (GCSI) alınan Şekil 12 ve 13, bu olumsuz etkilerin toplam ayak izinin %20-30'unu ve hatta bazen daha fazlasını temsil edebileceğini göstermektedir.

Şekil 11: Bölgelere göre SKA Endeksi puanı ile Uluslararası Yayılma Endeksi puanı

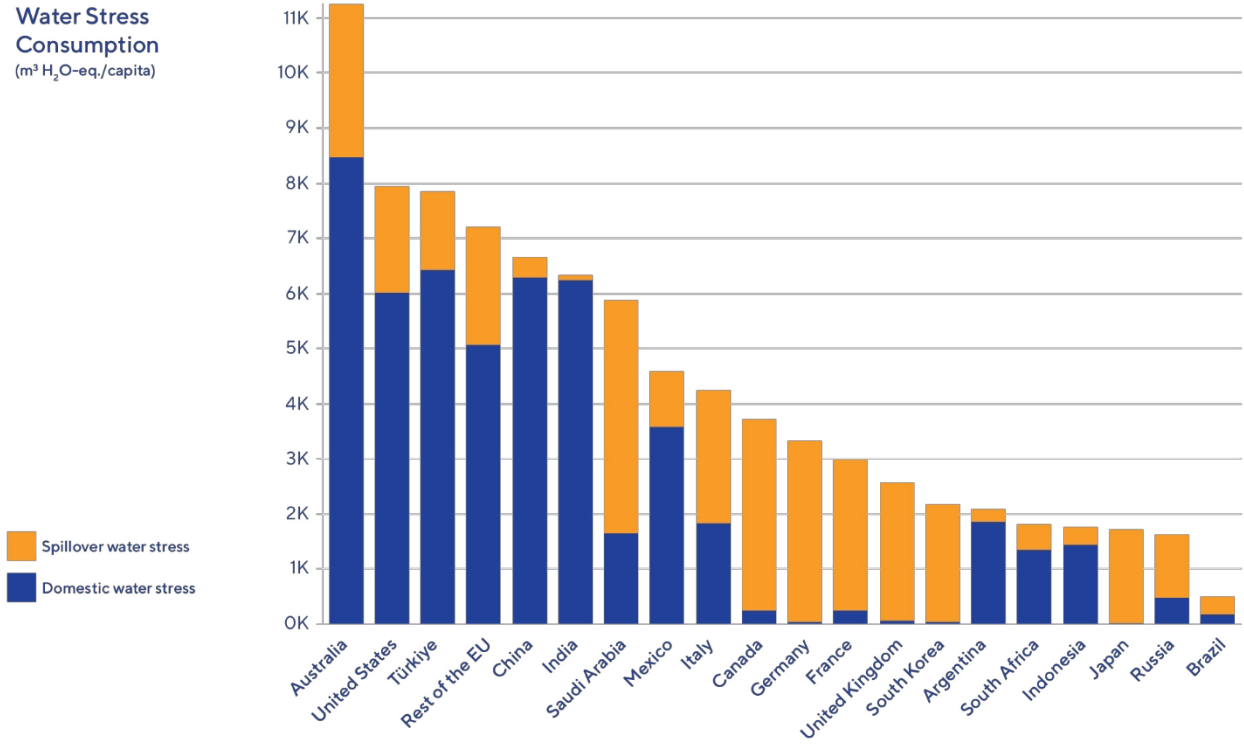
KAYNAK: Yazarların hesaplamaları

Şekil 12: Sera gazı emisyonları, yurtiçi ve yayılma etkileri, G20 ülkeleri (kişi başına ton CO₂ eşdeğeri)

KAYNAK: Ishii ve diğerleri, 2024. Küresel Müşterekler Yönetim Endeksi 2024.

Şekil 13: G20 ülkelerinde su stresi tüketimi, yerel ve yayılma etkileri (kişi başına metreküp H₂O eşdeğeri)

KAYNAK: Ishii ve diğerleri, 2024. Küresel Müşterekler Yönetim Endeksi 2024.

SDSN'in çalışmalarının yanı sıra Yale Üniversitesi, Sürdürülebilir Bir Küresel Ticaret Sistemi için Villars Çerçevesi de dahil olmak üzere Ticaretin Yeniden Yapılandırılması Projesi ve Tokyo Üniversitesi Küresel Müşterekler Merkezi'nin küresel liderliği tarafından yapılan öncü çalışmalara dayanan GCSi 2024, Mart 2024'te İsviçre'de yayımlanmıştır:

"Dünya şu anda sürdürülebilir olmayan küresel tedarik zincirleriyle ilişkili yayılma etkilerini tutarlı bir şekilde ele alacak küresel bir yönetim mekanizmasına sahip değildir. Bu raporda tespit edilen olumsuz etkilerin ve kaynak tüketiminin ölçeği göz önüne alındığında, küresel müşterekleri korumak için sağlam veriler, bilimden elde edilen en son bilgiler ve titiz analizlerle desteklenen etkili yönetim mekanizmaları ve politika tedbirleri bulmak artık aciliyet arz etmektedir. Uluslararası yayılmalar iki ana nedenden kaynaklanmaktadır: (1) çevresel dışsallıkların yetersiz fiyatlandırılması ve (2) sınır ötesi yayımlara yeterince dikkat edilmeden öncelikle yerel hedefleri karşılamak üzere tasarlanmış ulusal politika çerçeveleri" (Ishii ve diğerleri, 2023).

2024 GCSi raporu eylem için beş ana öncelik tanımlamaktadır. Bunlardan biri, Dünya Ticaret Örgütü (WTO), BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı UNCTAD) ve Uluslararası Ticaret Merkezi'ni (ITC) kapsayan uluslararası ticaret sisteminin "1994 Marakeş Anlaşması'ndaki sürdürülebilir kalkınma görevini yerine getirecek şekilde" güçlendirilmesinin önemine odaklanmaktadır.

AB'nin karbon kaçağı ve diğer ithal olumsuz etkileri ele almayı amaçlayan *tek taraflı önlemleri*, özellikle de Karbon Sınır Ayarlama Mekanizması (CBAM), kavramsal olarak doğrudur ve karbonun fiyatlandırılması iklim azaltımı için *önemli* bir politika kaldırıdır (Baranzini ., 2017; Boyce, 2018). Bu tür politikalar, eşit bir oyun alanı yaratmaya yardımcı olabilir ve diğer ülkeleri daha iddialı iklim düzenlemeleri benimsemeye teşvik edebilir. Bununla birlikte, CBAM büyük ölçüde AB'nin karbon emisyonlarını izleme ve azaltma yaklaşımını yansıtmaktadır. Bir ölçüde ABD'nin tek taraflı ve önemli ölçüde gümrük vergilerini artırma niyetini belirtmesiyle artan ticari gerilimler bağlamında AB, ticaret politikalarını küresel çerçevelerle uyumlu hale getirme ve yeni stratejik küresel ittifaklar kurma çabalarını sürdürmelidir.

Bu bağlamda, İDMH, uluslararası düzeyde ve büyük ortak ülkelerle, örneğin karbon emisyonlarını ölçmek ve izlemek için uygulanan standartlar, alt ulusal karbon fiyatlandırma planlarının nasıl değerlendirilebileceği ve aynı zamanda İDMH'nin gelirlerinin gelişmekte olan ülkelerde İDMH'nin adalet, eşitlik ve dağıtımsal etkileriyle ilgili endişeleri gidermek için potansiyel olarak nasıl kullanılabileceği de dahil olmak üzere daha fazla tartışmadan yararlanabilir.

Kutu 4. Uluslararası Yayılma Endeksi

Avrupa için 2025 Yayılma Endeksi, genel SKH Endeksinde de yer alan 15 göstergeden oluşmaktadır. Avrupa'nın ticarete somutlaşan çevresel ve sosyal yayımları, ülkeler arasındaki ekonomik ve finansal akışlarla ilgili yayımları ve barışı koruma ve güvenlik yayımlarını azaltma konusundaki ilerlemesini ölçmektedir. Kavramsal olarak, SKH'ler bağlamında uluslararası yayımlar dört kategoride gruplandırılabilir:

Ticarete somutlaşan çevresel ve sosyal yayımlar.

Bunlar, kirlilik ve doğal kaynakların kullanımıyla ilgili uluslararası etkilerin yanı sıra mal ve hizmet tüketiminden kaynaklanan sosyal etkileri de kapsamaktadır. Çok bölgeli girdi-çıkı (MRIO) modelleri, uydu veri setleriyle birlikte, tüketici ülkeler tarafından dünya çapında yaratılan etkileri izlemek için güçlü araçlar sağlar. Bu yayılma kategorisine zehirli böcek ilaçlarının ihracatı ve yasadışı yaban hayatı ticareti de dahildir. Bunlar özellikle SKA 8 (İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme), SKA 12 ile 15 (sorumlu tüketim, iklim ve biyoçeşitlilikle ilgili) ve SKA 17 (Hedefler için ortaklıklar) ile bağlantılıdır. Ayrıca diğer tüm SKH'leri de dolaylı olarak etkilemektedirler.

Ekonomik ve finansal akışlarla ilgili yayımlar.

Bunlar arasında haksız vergi rekabeti, yolsuzluk, bankacılık gizliliği, kâr kaydırma, vergi cennetleri ve çalınan varlıklar yer almaktadır ve bunların hepsi diğer ülkelerin SKH'lere ulaşmak için kaynaklardan yararlanma kapasitesini zayıflatmaktadır. Ayrıca uluslararası kalkınma finansmanı (örneğin ODA) gibi pozitif yayımları (veya el baskılarını) da içerir.

Genel olarak AB ve uluslararası toplum, karbon fiyatlandırması ve doğal sermayenin fiyatlandırılması da dâhil olmak üzere *küresel mekanizmaların* geliştirilmesi yönündeki çabalarını sürdürmelidir. Küresel ticaret sisteminin reformu, düşük karbonlu ve dijital teknolojilere erişimi genişletmek ve gelişmekte olan ülkelerde daha sürdürülebilir üretim sistemlerine yatırım yapmak için özel ve kamu sermayesinin kilidini açmak için hızlandırılmış çabalarla el ele gitmelidir.

Bu tür yayımlar SKA ile yakından ilişkilidir 16 (Barış, adalet ve güçlü kurumlar) ve SKA 17 (Hedefler için Ortaklıklar)-ve dolaylı olarak, özellikle RKY aracılığıyla, diğer tüm SKH'lere.

Barışı koruma ve güvenlik yayımları. Bunlar arasında organize uluslararası suçlar ya da büyük konvansiyonel silahların veya küçük silahların ihracatı gibi yoksul ülkeler üzerinde yıkıcı etkisi olabilecek negatif dışsallıkların yanı sıra BM-Mi ile ölçüldüğü üzere ülkelerin BM temelli çok taraflılığa verdiği destek gibi pozitif yayımlar da yer almaktadır. Bu kategorideki olumlu yayımlar arasında çatışmaların önlenmesi ve barışın korunmasına yönelik yatırımlar yer almaktadır. Bu yayımlar özellikle SKH 16 (Barış, adalet ve güçlü kurumlar) ve SKH 17 (Hedefler için ortaklıklar) ile ilgili olmakla birlikte yoksulluk, açlık ve sağlık ile diğer sosyo-ekonomik hedefler de dâhil olmak üzere SKH'lerin çoğuyla dolaylı olarak bağlantılıdır.

Hava ve suda doğrudan sınır ötesi akışlar. Bunlar, bir ülkeden diğerine hava ve su gibi fiziksel akışlar yoluyla oluşan etkileri kapsar. Sınır ötesi hava ve su kirliliğinin bir menşe ülkeye atfedilmesi zordur ve bu önemli bir veri boşluğu olmaya devam etmektedir. Ne yazık ki Uluslararası Yayılma Endeksi şu anda bu tür yayımları izlemek için herhangi bir gösterge içermemektedir. Bunlar özellikle SKA 6 (Temiz su ve sanitasyon) ve iklim ve biyoçeşitlilikle ilgili SKA 12-15 ile ilgilidir, ancak SKA 3 (İyi sağlık ve refah) dahil olmak üzere diğer birçok hedefi de ilgilendirmektedir.

Uluslararası Yayılma Endeksi için gösterge kaynakları ve birleştirme hakkında daha fazla ayrıntı [çevrimiçi olarak](#) sunulmaktadır.

3. Görünüm

Yeşil, sosyal ve uluslararası olması gereken bir "Gelecek için Avrupa Anlaşması" çağrımızı yineliyoruz. SKH'lerin 2024-2029 döneminde AB'de uygulanması dört kapsayıcı önceliği içermelidir: (1) toplu olarak, AB'de temiz enerji ve dijital teknolojilere yapılan yatırımları şimdi arttırmak ve iddialı bir Çok Yıllı Mali Çerçeve 2028-2035 aracılığıyla önümüzdeki on yıl boyunca iddialı bir yatırım stratejisinin temellerini atmak; (2) AB'nin SKH'lerin "Kimseyi geride bırakma" ilkesindeki durgunluğunu, enflasyonun sosyal sonuçlarını, artan bütçe baskılarını ve artan jeopolitik gerilimleri ele almak için sosyal yanlısı önlemleri güçlendirmek; (3) özellikle daha sağlıklı ve diyetlere doğru adil geçişe öncelik vererek sürdürülemez tüketimden kaynaklanan olumsuz sağlık ve çevresel etkileri ele almak ve son olarak (4) tüm bölgelerle SKH/Yeşil Anlaşma Diplomasini kullanmak, BM Şartında belirlenen ilkeleri desteklemek ve Haziran 2025'te İspanya'nın Sevilla kentinde yapılacak FFD4 Konferansı da dâhil olmak üzere GFA'da iddialı bir reformu desteklemek.

Bu hedefler, Komisyon Üyelerinin görev mektupları ve AB Konseyi Stratejik öncelikleri de dâhil olmak üzere, AB'nin yeni lideri tarafından sunulan stratejik belgelerde bir ölçüde yansıtılmaktadır. İddialı bir *Temiz Sanayi Anlaşması*'nin hazırlanması ve 2025 yılında hızla kabul edilmesine yönelik belirtilen niyet de doğru yönde ilerleyebilir. Genel olarak AB, makro ekonomik koordinasyona yönelik ana süreci olan Avrupa Sömestri'ni SKH'lerle uyumlu hale getirme çabalarını sürdürmeli, Horizon Europe gibi amiral gemisi araştırma programlarını harekete geçirmeli ve çevresel sürdürülebilirlik, teknolojik yenilikçilik ve sosyal uyum konularında *entegre* eylem sağlamak için önemli kaldıraçlar olarak Eurostat aracılığıyla hedeflere ulaşma yönündeki ilerlemesini düzenli olarak rapor etmeye devam etmelidir.

Çok kutuplu ve giderek bölünen bir dünyada, yeni Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi'ne 2025 yılında AB'nin *evrensel* SKH'lere olan Bağlılığını teyit eden ve önümüzdeki on yıllık küresel sürdürülebilir kalkınmaya hazırlanan bir Ortak Siyasi Bildiri kabul etmeleri çağrımızı da yineliyoruz. Devlet Başkanları düzeyinde 2027'de yapılacak bir sonraki SKH Zirvesi öncesinde, Avrupa Komisyonu ikinci bir AB Dönemsel Gözden Geçirmesinin hazırlanmasını koordine edebilir ve sürdürülebilir kalkınma için 2030 sonrası iddialı bir küresel Gündemin kabul edilmesine aktif olarak katkıda bulunabilir.

Ayrıca AB'nin yeni liderliğini, SKH'ler konusunda sivil toplumla yapılandırılmış katılım için özel bir mekanizma kurmaya teşvik ediyoruz. Bu mekanizma belki de 2023'te ilk AB Gönüllü Gözden Geçirmesi bağlamında sivil toplum istişarelerine başarılı bir şekilde liderlik eden Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (EESC) tarafından koordine edilebilir. Bu mekanizma AB'deki SKA önceliklerine odaklanabilir ama aynı zamanda Küresel Güney ve başlıca uluslararası ortaklarla diyalog için de alan yaratabilir. SDSN, SDSN Avrupa ve Bulgaristan ve Romanya'daki en yeni üyeleri de dahil olmak üzere 19 bölgesel ve ulusal şubesi, SKH'nin 2030 ve sonrasında uygulanmasını hızlandırmak için çözümler, veriler ve bilim insanları, uzmanlar ve uygulayıcılar arasında bir değişim platformu sağlayarak AB'nin yeni liderliğini desteklemeye kararlıdır.

4. Yöntem Özeti

Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Raporu 2025, AB, EFTA ülkeleri, Birleşik Krallık ve aday ülkeler için SKH önceliklerinin nicel bir değerlendirmesini sunmaktadır. Rapor, SDSN ve Bertelsmann Stiftung tarafından ülkelerin 17 SKH'ye ilişkin performanslarını izlemek üzere geliştirilen Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'nun metodolojisine dayanmaktadır. Metodoloji hakem denetiminden geçmiş (Schmidt-Traub vd., 2017) ve Avrupa Komisyonu Ortak Araştırma Merkezi tarafından 2019 küresel baskısı aracılığıyla istatistiksel olarak denetlenmiştir (Papadimitriou vd., 2019b). SKA Endeksi, Avrupa Parlamentosu Araştırma Servisi tarafından politika yapımında faydalı on bileşik endeks arasında listelenmiştir (Avrupa, 2021).

Bu baskının verileri Ekim ve Kasım 2024 tarihleri arasında elde edilmiştir. Avrupa için 2025 SKH Endeksi, 103'ü zaman içindeki ilerlemenin değerlendirilmesine olanak tanıyan 111 gösterge içermektedir. Karşılaştırılabilir puanlar ve sıralamalar oluşturmak için tüm ülkeler için aynı gösterge seti kullanılmıştır. Göstergelerin yaklaşık %70'i resmi istatistiklerden (özellikle Avrupa Komisyonu hizmetleri) ve %30'u resmi olmayan veri kaynaklarından (STK'lar, akademi) gelmektedir. Göstergelere göre kaynakların tam listesi çevrimiçi olarak mevcuttur. Göstergelerin ve performans eşiklerinin seçiminde, Aralık 2024'te ön veriler ve sonuçlar üzerine çevrimiçi bir kamu istişaresi de dahil olmak üzere çeşitli paydaş istişare turlarında sunulan girdilerden yararlanılmıştır.

2025 baskısında yapılan değişiklikler

Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Raporu 2025, daha önce kapsanmayan 3 ülke de dahil olmak üzere 41 Avrupa ülkesini kapsamaktadır: Gürcistan, Moldova, Ukrayna, aday ülkelerin son genişlemesini yansıtmaktadır. Zaman gecikmeleri ve veri boşlukları nedeniyle, Ukrayna'ya ilişkin veriler Şubat 2022'den bu yana devam eden savaşın ağır koşullarını tam olarak yansıtmamaktadır. Rapor bu yıl, Engelli istihdam açığı, İnsan ticareti mağdurları ve ülkelerin BM temelli çok taraflılığa destek endeksi olmak üzere üç yeni gösterge içermektedir. Yeni göstergelerin ve değişikliklerin tam listesi ile gösterge meta verilerinin tamamı için lütfen çevrimiçi olarak indirilebilen Kod Kitabına bakınız.

Performans eşiklerini tanımlama yöntemi (karar ağacı)

Her bir gösterge için performans eşikleri ('üst sınır') aşağıdaki karar ağacı kullanılarak belirlenmiştir:

1. SKA'larda ve hedeflerde mutlak niceliksel eşikler kullanın: sıfır yoksulluk, evrensel okul tamamlama, su ve kanalizasyona evrensel erişim, tam toplumsal cinsiyet eşitliği.
2. Açık bir SKH hedefi 'kimseyi geride bırakmama' ilkesini uygulayın.
3. Mevcut olduğunda, 2030 veya sonrasında ulaşılması gereken bilim temelli veya teknik hedefler kullanın (örneğin, 2050 yılına kadar enerjiden kaynaklanan net sıfır sera gazı emisyonu, %80 verim açığının kapatılması).
4. Diğer tüm göstergeler için en iyi performans gösterenlerin ortalamasını kullanın.

Alt sınır (%0), ya küresel Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'ndan ya da Avrupa'ya özgü veri setlerinde yer alan Avrupa ülkelerinden alınan en düşük 2,5^(inci) yüzdelik dilimde tanımlanmıştır.

Normalleştirme

Verileri göstergeler arasında karşılaştırılabilir hale getirmek için her bir değişken 0 ile 100 arasında yeniden ölçeklendirilmiş, 0 en kötü performansı, 100 ise optimum değeri ifade etmiştir. Üst ve alt sınırlar belirlendikten sonra, değişkenler [0; 100] aralığı için aşağıdaki yeniden ölçeklendirme formülü kullanılarak doğrusal olarak 0 ile 100 arasında bir ölçeğe dönüştürülmüştür:

$$x' = (x - \min(x)) * 100 / (\max(x) - \min(x))$$

Burada x ham veri değeridir; maks/min sırasıyla en iyi ve en kötü performans sınırlarını gösterir; ve x' yeniden ölçeklendirmeden sonra normalleştirilmiş değerdir. Her gösterge dağılımı sansürlenmiştir, böylece üst sınırı aşan tüm değerler 100, alt sınırın altındaki değerler ise 0 olarak puanlanmıştır.

Yeniden ölçeklendirme denklemi, daha yüksek değerlerin daha iyi performansa işaret etmesini sağlamıştır. Bu şekilde, yeniden ölçeklendirilmiş verilerin yorumlanması kolaylaşmıştır: 75 puan alan bir ülke, en kötüden en iyiye olan mesafenin dörtte üçünü kat etmiştir.

Ağırlıklandırma ve toplama

SKA Endeksini hesaplamak için öncelikle her bir hedef için o hedefe yönelik göstergelerin puanlarının aritmetik ortalamasını kullanarak puanları hesaplıyoruz. Bu hedef puanlarının daha sonra 17 SKA'nın tamamında ortalaması alınarak SKA Endeksi puanı elde edilmektedir. Gösterge puanlarını hedef puanlarına toplamak ve hedef puanlarını genel endeks puanına toplamak için eşit ağırlıklar kullanılmıştır.

Bir SKA için tüm göstergelerin ortalamasının alınması, bir ülkenin çoğu göstergede iyi performans göstermesi ancak aynı SKA içindeki bir veya iki ölçütte ciddi eksikliklerle karşılaşması durumunda (genellikle 'ikame edilebilirlik' veya 'telafi' sorunu olarak adlandırılır) politika açısından endişe verici alanları gizleyebilir. Sonuç olarak, SKA Gösterge Tabloları, en kötü üç göstergenin kullanıldığı Hedef 3 hariç olmak üzere, yalnızca bir ülkenin en kötü performans gösterdiği iki değişkene dayanmaktadır. Gösterge tabloları, bir ülkenin belirli bir hedefe ulaşmaktan ne kadar uzak olduğunu göstermek için bir 'trafik ışığı' renk şeması (yeşil, sarı, turuncu ve kırmızı) kullanmaktadır. Kırmızı puan sadece en kötü performans gösteren göstergelerin her ikisinin de puan alması halinde uygulanmıştır. Benzer şekilde, yeşil puan almak için hedef altındaki tüm göstergelerin yeşil olması gerekir.

Trendler

Panel verilerini kullanarak, bir ülkenin bir SKA'ya doğru ne kadar hızlı ilerlediğini tahmin ediyor ve gelecekte de devam etmesi halinde bu hızın 2030 yılına kadar SKA'ya ulaşmak için yeterli olup olmayacağını belirliyoruz. SKA eğilimlerini tahmin etmek için, 2030 yılına kadar (2015-2030) hedefe (yeşil eşik) ulaşmak için gereken doğrusal yıllık büyüme oranlarını hesapladık ve bunları SKA'ların kabul edildiği yıldan başlayarak en son dönemdeki (örneğin 2015-2023) ortalama yıllık büyüme oranıyla karşılaştırdık. Yeşil ok 'hedefe ulaşma yolunda veya hedefin üzerinde performans gösterildiğini', ara sarı ve turuncu oklar yetersiz ilerlemeyi, kırmızı ok ise hedeften uzaklaşıldığını göstermektedir. Bir SKA hedefine halihazırda olan ancak 2015'ten bu yana performansı kötüleşen ülkelere turuncu okla 'durgunluk' atfedilir.

Ülke gruplamaları ve ortalamalar

Analizi basitleştirmek için, aşağıdaki tabloda açıklanan ülke gruplamalarını kullanarak nüfus ağırlıklı ortalamalar sunuyoruz. Çevrimiçi veri tabanı, tüm göstergeler ve hedefler için tek tek ülkelere ve ülke gruplarına göre ayrıntılı sonuçlar sunmaktadır.

Tablo 2. ESDR'de kullanılan ülke gruplandırmaları²⁵

Avrupa Birliği				Ortak Ülkeler		
Baltık Ülkeleri	Orta ve Doğu Avrupa	Kuzey Avrupa	Güney Avrupa	Batı Avrupa	Aday Ülkeler	EFTA
Estonya	Bulgaristan	Danimarka	Kıbrıs	Avusturya	Arnavutluk	İzlanda
Letonya	Hırvatistan	Finlandiya	Yunanistan	Belçika	Bosna Hersek	Lihtenştayn
Litvanya	Çekya	İsveç	İtalya	Fransa	Gürcistan	Norveç
	Macaristan		Malta	Almanya	Moldova	İsviçre
	Polonya		Portekiz	İrlanda	Karadağ	
	Romanya		İspanya	Lüksemburg	Kuzey Mace-Donia	
	Slovak Cumhuriyeti			Hollanda	Sırbistan	
	Slovenya				Türkiye	
					Ukrayna	

KAYNAK: Yazarlar

Ülke Profilleri ve Veri görselleştirme

Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Raporu'na sdgtransformationcenter.org adresinden erişilebilen çevrimiçi bir veri görselleştirme aracı eşlik etmektedir. Özel ülke profilleri, tam excel veritabanı ve gösterge meta verilerinin tümü [çevrimiçi olarak](#) mevcuttur.

Referanslar

- Baranzini, A., van den Bergh, J.C.J.M., Carattini, S., Howarth, R.B., Padilla, E. ve Roca, J. (2017), İklim politikasında karbon fiyatlandırması: yedi neden, tamamlayıcı araçlar ve politik ekonomi değerlendirmeleri. WIREs Clim Change, 8: e462. <https://doi.org/10.1002/wcc.462>
- Berger, A., Fuller, G., Gomez-Paredes, J., Lopez, S., & Waltenberg, T. (2024). *Küresel sürdürülebilirliği desteklemek için olumsuz yayılma etkilerini azaltmaya yönelik yeni uluslararası ortaklık biçimleri*. <https://www.idos-research.de/en/others-publications/article/new-forms-of-international-partnerships-to-reduce-negative-spillover-effects-in-support-of-global-sustainability/>
- Boyce, James K. (2018). Karbon Fiyatlandırması: Etkinlik ve Eşitlik. Ecological Economics, Cilt 150, 2018, Sayfa 52-61, ISSN 0921-8009, <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2018.03.030>.
- Avrupa Komisyonu. (2024a). [Commissioners-designatedesignate-2024-2029_tr](https://european-council.europa.eu/media/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_EN.pdf) (2024-2029)-European Commission. [europa.eu/about/commission-2024-2029/commissioners-](https://european-council.europa.eu/media/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_EN.pdf)
- Avrupa Komisyonu. (2024b). *Avrupa rekabetçiliğinin geleceği Bölüm A| Avrupa için bir rekabetçilik stratejisi*.
- Avrupa Komisyonu. (2024C). *Bir sonraki Avrupa Komisyonu 2024-2029 için siyasi kılavuz ilkeler*. https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_EN.pdf
- Avrupa Konseyi. (2024). Başkan António Costa'nın 19 Aralık 2024 tarihli Avrupa Konseyi toplantısının ardından düzenlenen basın toplantısında yaptığı açıklama. Avrupa Birliği.
- Avrupa Parlamentosu (2019). [Towards a the europa.eu/legislative-train/theme-new-boost-for-jobs-growth-and-investment/file-towards-a-sustainable Europe by sustainable-europe-by-20302030 - follow-up of the UN sustainable development goals and Paris agreement on climate](https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-new-boost-for-jobs-growth-and-investment/file-towards-a-sustainable-Europe-by-sustainable-europe-by-20302030-follow-up-of-the-UN-sustainable-development-goals-and-Paris-agreement-on-climate). <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-new-boost-for-jobs-growth-and-investment/file-towards-a-sustainable-Europe-by-sustainable-europe-by-20302030-follow-up-of-the-UN-sustainable-development-goals-and-Paris-agreement-on-climate>
- Avrupa Parlamentosu (2021). *Politika oluşturma için on bileşik endeks: Derinlemesine analiz*. Avrupa Parlamentosu Araştırma Servisi (EPRS) Yayınlar Ofisi. <https://data.europa.eu/doi/10.2861/774077>
- Gaberell, L. ve Géraldine Viret (2020). Avrupa'da Yasaklandı: AB Avrupa'da Kullanılamayacak Kadar Tehlikeli Pestisitleri Nasıl İhraç Ediyor? Public Eye. www.publiceye.ch/en/topics/pesticides/banned-in-europe
- Helliwell, J., Layard, R., Sachs, J., De Neve, J.-E., Aknin, L., Wang, S., (2024). *Dünya Mutluluk Raporu*. Oxford Üniversitesi. <https://doi.org/10.18724/WHR-KK3M-B586>
- Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Derneği, IEA (2023). *TIMSS 2023* | IEA: Hollanda. <https://www.iea.nl/studies/iea/timss/timss2023>
- Ishii, N., Lafortune, G., Esty, D., Berthet, E., Fuller, G., Kawasaki, A., Bermont-Diaz, L. ve Allali, S. (2024). Global Commons Stewardship Index 2024. SDSN, Yale Çevre Hukuku ve Politikası Merkezi ve Tokyo Üniversitesi Küresel Müşterekler Merkezi. Paris; New Haven, CT; ve Tokyo.

Lafortune, G., Fuller, L., Kloke-Lesch, A., Koundouri, P., & Riccaboni, A. (2024). *Avrupa Seçimleri, Avrupa'nın Geleceği ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri. Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Raporu 2023/24*. SDSN ve SDSN Avrupa. Paris: SDSN, Dublin: Dublin Üniversitesi Yayınları.
<https://doi.org/10.25546/104407>

Lafortune, G., Koundouri, P., Riccaboni, A., Schmidt, P., & Reale, M. (2024). *Gelecek için yeni bir Avrupa anlaşmasına bağlı kalmalıyız* Euronews. <https://www.euronews.com/my-europe/2024/01/25/we-need-to-commit-to-a-new-european-deal-for-the-future>

Lafortune, G., & Sachs, J. D. (2024). Ülkelerin BM Temelli Çok Taraflılığa Destek Endeksi: Yapı, Doğrulama ve Bağıntılar. *Asian Economic Papers*, 23(3), 1-28. https://doi.org/10.1162/asep_a_00902

Lafortune, Guillaume, Zachary A. Wendling, Guido Schmidt-Traub, Finn Woelm, Carmina Baez, Reed Miller, Daniel C. Esty, Naoko Ishii, et Akiyuki Kawazaki. (2021). Ülkelerin Küresel Müşterekler Üzerindeki Etkilerinin Ölçülmesi: Üretim ve Tüketim Tabanlı Muhasebeye Dayalı Yeni Bir Yaklaşım. Kamu Politikalarının Yayılma ve Sınır Ötesi Etkilerini Anlamak içinde: Daha Dirençli Topluluklar için 2030 Gündeminin Uygulanması, par OECD et Ortak Araştırma Merkezi
- Avrupa Komisyonu, 167-91. Paris: OECD. <https://doi.org/10.1787/862c0db7-en>

Malik, A., Lafortune, G., Carter, S., Li, M., Lenzen, M., & Kroll, C. (2021). AB'nin tekstil tedarik zincirlerinde uluslararası yayılma etkileri: Küresel bir SKH değerlendirmesi. *Journal of Environmental Management*, 295, 113037. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2021.113037>

Malik, A., Lafortune, G., Dahir, S., Wendling, Z. A., Kroll, C., Carter, S., Li, M., & Lenzen, M. (2023). AB'nin gıda ticaretinin küresel çevresel ve sosyal yayılma etkileri. *Global Sustainability*, 6, e6. <https://doi.org/10.1017/sus.2023.4>

Malik, A., Lafortune, G., Mora, C. J., Carter, S., & Lenzen, M. (2024). AB'nin fosil ve mineral hammadde tüketiminde karbon ve sosyal etkiler. *Journal of Environmental Management*, 369, 122291. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2024.122291>

OECD. (2024). *PISA 2022 Sonuçları (Cilt I): Öğrenmenin Durumu ve Eğitimde Eşitlik*. OECD Yayıncılık. <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>

OECD, & SDSN. (2024). *Değişen bir ortamda SKH'lerin yerelleştirilmesi*.

Reporters sans Frontières (2024). Basın Özgürlüğü Endeksi. rsf.org/en/index.

Sachs, J., C. Kroll, G. Lafortune, G. Fuller ve F. Woelm (2021). *Sustainable Development Report 2021*, Cambridge University Press, Cambridge, Birleşik Krallık.

Sachs, J. D., & Cattaneo, O. (2023). *Uzun Vadeli SKH Finansmanı için Durum*.

Sachs, J. D., Lafortune, G., & Fuller, G. (2024). *SKH'ler ve BM Gelecek Zirvesi. Sürdürülebilir Kalkınma Raporu 2024*. Dublin: Dublin University Press. <https://doi.org/10.25546/108572>

Sachs, J. D., Schmidt-Traub, G., Mazzucato, M., Messner, D., Nakicenovic, N., & Rockström, J. (2019). Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmak için Altı Dönüşüm. *Nature Sustainability*, 2(9), 805-814. <https://doi.org/10.1038/s41893-019-0352-9>

Schmidt-Traub, G., C. Kroll, K. Teksoz, D. Durand-Delacre ve J. . Sachs (2017). 'SDG Endeksi ve Gösterge Tablolarında değerlendirilen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri için ulusal temeller', *Nature Geoscience*, 10(8), 547-555.

SDSN. (2024). Dönüşüm Merkezi. <https://sdgtransformationcenter.org>

SDSN Kentsel SKA Finansmanı Küresel Komisyonu, & Pennsylvania Üniversitesi Kentsel Araştırmalar Enstitüsü. (2024). *Yeşil şehirler garanti fonu: Kentsel iklim finansmanına erişimin kilidini açmak*.

SDSN ve IEEP (2020). *2020 Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Raporu: COVID-19 salgını karşısında Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin karşılanması*. Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı ve Avrupa Çevre Politikası Enstitüsü: Paris ve Brüksel

Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (2024); SIPRI Silah Transferleri Veritabanı. *Sipri.org*, www.sipri.org/databases/armstransfers

Vergi Adalet Ağı (2024). *Kurumsal Vergi Cenneti Endeksi*. cthi.taxjustice.net.

Tørsløv, T., Wier, L. ve Zucman, G. (2022). Ulusların Kayıp Kârları. *The Review of Economic Studies*. vol. 90, no. 3, 26. <https://doi.org/10.1093/restud/rdac049>.

Yougova, D. (2019). *11 2024| İstihdam, büyüme ve yatırım için yeni destek| 2030'a kadar sürdürülebilir bir Avrupa'ya doğru-BM sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ve Paris iklim anlaşmasının takibi*.

ISBN 978-0-903200-23-3

9 780903 200233

DUBLIN
UNIVERSITY
PRESS

4

